

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filozofie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Sociálně-ekonomické postavení českého učitele

Social-economic status of Czech teacher

Tereza Melicharová

Vedoucí práce: PhDr. Milena Tichá, CSc.

Studijní program: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní a střední školy

Studijní obor: Český jazyk – Základy společenských věd

2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Sociálně-ekonomické postavení českého učitele vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 28. června 2016

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí práce PhDr. Mileně Tiché, CSc. za pomoc, rady a připomínky při tvorbě mé diplomové práce.

ABSTRAKT

Teoretická část diplomové práce byla zaměřena na vymezení pojmu učitel a jeho sociální a ekonomické postavení. Tyto pojmy byly vymezovány na základě odborné literatury a zákonů České republiky.

Praktická část práce byla následně zaměřena v první řadě na výzkumy učitelského povolání. Některé se týkaly prestiže učitele, jiné obecně učitelského povolání, jeho náročnosti a složitosti, jiné se věnovaly školství obecně. Druhá část práce metodou kvalitativního výzkumu zkoumala na vybraném vzorku respondentů postoje a názory na učitelskou profesi.

Cílem práce bylo srovnání představ budoucích učitelů s výsledky, které vyplývají z výzkumů učitelské profese a odborné literatury.

Práce došla k zajímavým závěrům, především v oblasti prestiže učitelského povolání a zároveň upozornila na některé jevy, které jsou již zmapované, nikoli však adekvátně vyřešené.

KLÍČOVÁ SLOVA

učitel, sociální a ekonomické postavení, plat, prestiž

ABSTRACT

Theoretical part of dissertation was focused to defined concept teacher and his social and economic position. These concepts were focused from professional literature and law of Czech Republic.

Practical part then is turn on in first line on the research of teacher's job. Some of them refer to prestige of teacher, another generally teachers position, his intensity and complexity, another was devoted education system universally. The second part explores from qualitative research of some respondents their attitudes and opinions to teachers position.

The target of thesis was compare of idea trainees with conclusion, where was found out from researches of teachers job and professional literature.

The thesis come to the conclusion in teacher's prestige and together was alert to some phenomenon, where are charted but not appropriately resolved.

KEYWORDS

teacher, social and economic position of the teacher, salary, prestige

Obsah

1. ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
2. Učitel	10
2.1 Vymezení pojmu	10
2.2 Profese učitele	18
3 Sociálně-ekonomické postavení učitele	22
3.1 Postavení učitele – obecné vymezení	22
3.2 Ekonomické podmínky učitelské profese – mzda	22
3.3 Sociální postavení učitele v užším smyslu	28
PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 Výzkumy učitelského povolání	31
4.1 Výzkum prestiže povolání	31
4.1.1 Prestiž povolání 1992 – 1993	32
4.1.2 Prestiž povolání 2004 - 2013	33
4.1.3 Prestiž povolání 2016	34
4.2 Výzkum TALIS 2013	35
4.3 Výzkum Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy	37
4.4 Další výzkumy a literatura	39
5 Výzkum v rámci diplomové práce	40
5.1 Metodologie	40
5.1.1 Cíle výzkumu	40
5.1.2 Realizace výzkumu	40
5.1.3 Výzkumný vzorek	41
5.1.4 Sběr dat	41
5.1.5 Průběh rozhovorů	43
5.2 Analýza dat – Přehled výsledků výzkumného šetření	43
5.3 Závěr praktické části	70
6 Atestace jako cesta	72

7	ZÁVĚR.....	74
8	Seznam zdrojů.....	77
	Přílohy	81

1. ÚVOD

Učitelství je povolání, které má mnoho dobrých vlastností, především v tom, že dokáže člověka naplnit. Úkolem učitele ale není pouze učit. S jeho profesí souvisí mnoho dalších činností, mezi které můžeme zařadit výchovu žáků nebo řešení jejich kázeňských problémů. Pozice učitele proto není jednoduchá, protože musí obstát jak před žáky, tak před ostatními učiteli, rodiči, ale hlavně sám před sebou. To vše má vliv na jeho psychické i fyzické zdraví.

Těžištěm této práce by mělo být srovnání představ budoucích učitelů o jejich povolání s realitou. Realitu budou zastupovat jednak výzkumu české veřejnosti spojené s učitelstvím a jednak školské dokumenty a další literatura, která se týká toho, jak vypadá vyučování v praxi.

Předmětem zkoumání budou oblasti týkající se dvou úrovní učitelství. Jde zejména o jeho ekonomické postavení v české společnosti a o jeho postavení sociální. Výzkum bude zaměřen na otázku, která se neustále opakuje. Studium učitelství, stejně jako následná učitelská profese je velmi náročné, ale platové ohodnocení tomu neodpovídá. V rámci diplomní práce se podíváme na to, jakým způsobem jsou učitelé financováni a jaký vliv to má na jejich postavení.

V závěru práce se také budeme věnovat tomu, jak je možné finanční situaci českých učitelů vylepšit. Zaměříme se na snahy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Podíváme se na možnosti reformy, která byla původně plánována jako určitá atestace, kterou by učitel splnil a tím by získal lepší platové podmínky. O reformě školství a zvýšení platů pedagogických pracovníků se opakovaně zmiňuje i nová ministryně školství, proto se pokusíme shrnout i její návrhy.

Při sledování názoru studentů pedagogické fakulty budeme vycházet z námi vytvořeného dotazníku, který budeme testovat na studentech školy. K porovnání názorů české veřejnosti bude sloužit několik výzkumů, které proběhly v nedávné době.

TEORETICKÁ ČÁST

2. Učitel

2.1 Vymezení pojmu

V této kapitole vymežíme pojem učitel. Už z pohledu do odborné literatury je zřejmé, že vymezit tento pojem není jednoduché. Proto jsme se rozhodli definovat učitele na základě více zdrojů. Nejprve pomocí odborné literatury, ale poté také pomocí *zákona 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*, tedy podle tzv. školského zákona a *zákona 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících*.

Teoreticky je možné považovat za učitele kohokoliv, kdo nějakým způsobem člověka učí. V tom případě by do vymezení spadali i rodiče dítěte nebo přátelé, či další osoby, které dítě učí a vychovávají, ačkoliv nemají žádné učitelské vzdělání a nejsou učiteli v tom smyslu, ve kterém s tímto pojmem budeme pracovat v této práci. Nad složitostí vymezení definice učitele se zastavuje i Průcha v publikaci *Učitel: současné poznatky o profesi*. Nejprve se zabývá pojetím učitele v neoborné komunikaci tedy v běžném jazyce: „*V jazyce běžné, neoborné komunikace je záležitost jasná: Výraz učitel označuje osobu, která vyučuje ve škole.*“¹

Problém ale Průcha vidí v definici odborné, protože je otázkou, koho můžeme zařadit mezi učitele. Za učitele můžeme považovat vychovatele v mateřské škole stejně jako profesory na vysoké škole. Ale dají se mezi učitele řadit i lidé, kteří kupříkladu vyučují anglický jazyk v jazykových školách? Nebo jak zmiňuje Průcha školitele kandidátů pro diplomatickou službu v Japonsku?²

Pro další definování učitele jsme se obrátili k *Pedagogickému slovníku*. Zde je učitel definován: „*Obecně osoba podněcující a řídící učení jiných osob, vzdělavatel. Jeden z hlavních aktérů vzdělávacího procesu, profesně kvalifikovaný pedagogický pracovník, vykonávající učitelské povolání. Na kvalitě učitelů do značné míry závisí výsledky vzdělávání. Sociální status učitelů je závislý na významu a hodnotě, které jsou přisuzovány vzdělávání ve společnosti. Tradičně byl učitel považován především za předavatele poznatků žákům ve vyučování.*

---

¹ PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha, 2002, s. 17.

² Tamtéž.

V nynějším pojetí, vycházejícím ze současných funkcí školy a profesního modelu učitelství se zdůrazňují subjektivě-objektové role učitele v interakci se žáky a prostředím. Učitel spoluvytváří edukační prostředí, klima třídy, organizuje a koordinuje činnost žáků, řídí a hodnotí proces učení a jeho výsledky. Významné jsou sociální role učitele v interakci se žáky, v učitelském týmu, ve spolupráci s rodiči a veřejností. Specifické kategorie učitelů souvisejí a) se stupněm a typem školy nebo škol. zařízení, v němž učitel působí. b) s oborem, kterému vyučuje. Pro každou kategorii je předepsaná odborná kvalifikace.“³ Pedagogický slovník přihlíží i k tomu, že učitelská profese zahrnuje kromě příslušníků mužského pohlaví také ženy. Publikace proto vymezuje i pojem učitelka: „Žena, příslušnice učitelské profese, vykonávající funkce a role učitele. Vzhledem k feminizaci školství převažují v učitelské profesi ženy. Děti mají ve škole málo mužských vzorů, podle statistik chybí muži především na nižších stupních vzdělávání. V ČR je nejvíce učitelek v mateřských školách, téměř 100% (mezi 22 tisíci ženami je pouze 27 mužů), na základních školách pracuje 84% učitelek, na středních školách 59%, na vysokých školách je situace odlišná, ženy představují pouze 35% vysokoškolských učitelů. Jako důvody nízkého zájmu mužů o učitelskou profesi jsou uváděny: nízké platy, malá možnost kariérního postupu, nízká společenská prestiž, ale také pocit osamocení ve sborovnách.“⁴

K této definici máme malou poznámku. Protože se nám zdá, že definice nevymezuje učitele-ženu, ale spíše se obrací k problematice feminizace školství. Považujeme tento problém za důležitý i pro naši práci, ale ve vymezení ženy-učitelky bychom ho neočekávali. Definici jsme ale zařadili proto, že se dotýká sociálně ekonomického postavení učitelů, o kterém se budeme zmiňovat nadále. Zároveň definice dále konstatuje, že termín učitelka legislativní dokumenty České republiky neuvádějí, ačkoliv to český jazyk umožňuje.

Pedagogický slovník zároveň přibližuje pojem pedagogický pracovník. Tím je člověk konající přímou pedagogickou činností, patří sem kromě učitele i výchovní poradci a psychologové.⁵

---

³ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha, 2009, s. 326.

⁴ Tamtéž.

⁵ Tamtéž, s. 196.

Dle našeho názoru je tady pojem pedagogický pracovník širší než pojem učitel, protože tato definice zahrnuje i psychology a vychovatele, které my do našeho pojetí učitele nezahrnujeme.

Nyní se zaměříme na učitelské povolání z hlediska zákonů České republiky. Vymezení zákony považujeme za nejdůležitější, a to z toho důvodu, že jsou jimi povinny se řídit všechny školy a na jejich základě přijímat pracovníky a určovat, kdo je vymezen pojmem učitel.

Pro učitelskou profesi jsou důležité zejména dva zákony. *Zákon číslo 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání* (školský zákon) a *Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících*. Prvně zmíněný, školský zákon, nedefinuje učitele či pedagogické pracovníky, ale zabývá se problematikou vyučování a vzdělávání obecně. Ačkoliv pojem učitele nedefinuje, tak s ním na několika místech pracuje. Kupříkladu při vysvětlení kázeňských opatření, která může udělit ředitel či třídní učitel.

Školský zákon je pro učitelskou profesi důležitý na dvou úrovních. Na úrovni, kterou jsme označili jako vyšší, určuje školský zákon obecné pojmy týkající se vzdělávání. Mohou jimi být rámcové vzdělávací programy, zřízení či ukončení chodu právnických osob (škol), organizace škol či vzdělávací soustava obecně. Na nižší úrovni se pak zákon dotýká přímo učitelovy organizace práce. Tím míníme, že zákon určuje délku vyučovací hodiny, uděluje schvalovací doložku učebnicím, řeší školskou dokumentaci, hodnocení žáků či jejich kázeňské postihy, ukončení jednotlivých stupňů školního vzdělávání. Přímou s pozicí učitele se ve školském zákoně objevuje pozice ředitele, které může učitel dosáhnout. Zákon současně vymezuje školní poradenské pracoviště, které může být pro práci učitele nesmírně důležitá.⁶

Druhým pro stanovení pojmu učitel, důležitějším zákonem, je zákon číslo 563/2004 Sb., *o pedagogických pracovnících*. Tento zákon byl naposledy upraven k 1. lednu 2015. Týká se přímo výkonu činnosti pedagogických pracovníků, jejich pracovní doby, ale také dalšího vzdělávání či kariérního systému. Zákon nejprve obecně definuje, kdo je pedagogickým pracovníkem: „*Pedagogickým pracovníkem*

---

⁶ Školský zákon. [on-line]. 10. února 2016 10:25. Dostupný z WWW:
< <http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-skolskeho-zakona-c-472-2011-sb-vyklady-a-informace>>.

je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálněpedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu ¹⁾ (dále jen "přímá pedagogická činnost"); je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu, nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb.

(2) Přímou pedagogickou činnost vykonává

- a) učitel,*
- b) pedagog v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,*
- c) vychovatel,*
- d) speciální pedagog,*
- e) psycholog,*
- f) pedagog volného času,*
- g) asistent pedagoga,*
- h) trenér,*
- i) metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně²⁰⁾,*
- j) vedoucí pedagogický pracovník.⁷*

Dále zákon specifikuje předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka. Pracovník musí splňovat tyto předpoklady:

- „a) je plně způsobilý k právním úkonům,*
- b) má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,*
- c) je bezúhonný,*
- d) je zdravotně způsobilý a*
- e) prokázal znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak.“⁸*

---

⁷ Zákon o pedagogických pracovnících: obecná ustanovení. [on-line]. 10. února 2016 10:55. Dostupný z WWW: < <http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-lednu>>.

⁸ Zákon o pedagogických pracovnících: předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků. [on-line]. 10. února 2016 11:00. Dostupný z WWW: < <http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-lednu>>.

Pro účely naší práce je důležité podotknout, že zákon nedefinuje přímo učitele, ale pedagogické pracovníky. Stejně jako Průcha rozebírá pedagogického pracovníka širěji, než se nám zdá vhodné pro naše potřeby v rámci diplomové práce. Zúžíme si tento pojem, a to tím, že se zaměříme především na dvě konkrétní podoby učitele, na učitele základní školy a učitele školy střední. Důvod pro toto upřesnění je návaznost praktické části, ve které se budeme zabývat výzkumem, který je obrácen právě k budoucím učitelům základních a středních škol. Zákon učitele dále specifikuje pomocí odborné kvalifikace, již musí člověk dosáhnout, aby mohl toto povolání vykonávat.

Kvalifikace učitele druhého stupně:

„(1) Učitel druhého stupně základní školy získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu

a) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy,

b) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy a všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy,

c) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy,

d) studijního oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného předmětu, a 1. vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy nebo střední školy, nebo

2. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů druhého stupně základní školy nebo střední školy,

e) v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku pro učitele a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů druhého stupně základní školy nebo střední školy,

f) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů prvního stupně základní školy a

1. vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy,

2. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů druhého stupně základní školy, nebo

3. doplňujícím studiem k rozšíření odborné kvalifikace,

g) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů základní umělecké školy studijního oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného předmětu,

h) zaměřeném na tělesnou výchovu a sport jen pro výuku tělesné výchovy, nebo

i) podle § 12 jen pro výuku cizího jazyka. “⁹

Z této definice stanovené zákonem vyplývá, že učitel musí mít určitou formu vzdělání, především se jedná o vysokoškolské vzdělání v oblasti, která se týká vyučovaného stupně, nebo o kombinaci vysokoškolského vzdělání či vzdělání celoživotního. Podobně je na tom i učitel školy střední.

„§ 9

Učitel střední školy

(1) Učitel všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu

a) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy,

b) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy a všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy,

c) ve studijním oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného všeobecně-vzdělávacího předmětu, a

---

⁹ Zákon o pedagogických pracovnících, ***Učitel druhého stupně základní školy***: [on-line]. 10. února 2016 11:45. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-lednu>>.

1. vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů střední školy nebo druhého stupně základní školy, nebo
2. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů střední školy nebo druhého stupně základní školy,
d) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy a

1. vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy,
2. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů střední školy, nebo
3. doplňujícím studiem k rozšíření odborné kvalifikace,

e) podle § 8 odst. 1 písm. a) jen pro výuku na nižším stupni víceletého gymnázia,

f) zaměřeném na tělesnou výchovu a sport jen pro výuku tělesné výchovy, nebo

g) podle § 12 jen pro výuku cizího jazyka.“¹⁰

Zákon dále specifikuje odborné požadavky pro další vymezené pedagogické pracovníky jako je psycholog, pedagog volného času, asistent pedagoga, trenéra a metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně. Další části zákona stanovují pracovní dobu a přímou pedagogickou činnost učitele či další vzdělávání a kariérní systém pedagogických pracovníků. K pracovní době učitelů a kariérnímu postupu se ještě vrátíme v dalších částech práce.

V závěru zákona je možné se dočíst ještě o výjimkách týkajících se vzdělávání učitelů. Jedná se o to, že před novelizací nebyla povinnost vysokoškolského vzdělání učitelů. Výjimka se týká především starších učitelů, kteří si požadované vzdělání doplňovat nemusí, pokud jim je více než 50 let a vykonávají přímou pedagogickou činnost nejméně po dobu 15 let, nebo jim je více než 55 let a vykonávají činnost po dobu 20 let. Mladší učitelé mohou nadále učit nejdéle však

---

¹⁰ Zákon o pedagogických pracovnících, *Učitel střední školy*. [on-line]. 10. února 2016 11:45. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-lednu>>.

po dobu deseti let, během kterých musí zahájit a ukončit studium, kterým získají potřebné vzdělání.

V závěru kapitoly se vracíme k vymezení pojmu učitel. Zákon učitele specifikuje na základě jeho vzdělání a také na základě toho, že se jedná o člověka, který koná přímou pedagogickou činnost. Problém definice je v tom, že není vymezeno, co je to přímá pedagogická činnost. Tuto činnost stanovuje *Nářízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků*. Zde je stanoveno, že učitel základní školy má přímou pedagogickou činnost v rozsahu 22 hodin. Učitel střední školy pak v rozsahu hodin 21. Z toho se dá vyvodit, že se jedná pouze o tzv. vyučovací hodiny, tedy hodiny, kdy je učitel přítomen ve třídě a vyučuje žáky.¹¹ Zákon stanovuje, že do pracovní doby pedagogických pracovníků patří kromě přímé pedagogické činnosti také „*práce související s přímou pedagogickou činností*.“¹² Tyto další činnosti jsou poměrně rozsáhlé. Řadíme sem množství časově náročných úkolů spojených s vyučováním, kterými jsou kupříkladu přípravy na jednotlivé vyučovací hodiny, zpracování školní dokumentace, opravování a hodnocení žákovských prací, řešení výchovných a kázeňských problémů žáků, komunikace s rodiči a také pedagogické rady.

Vašutová tuto problematiku rozdělila do několika kategorií. Samotný akt vyučování rozděluje na tři části, na projektování, vyučování a hodnocení. Do projektování zahrnuje činnosti týkající se tematických plánů a přípravy na vyučovací hodiny. Za vyučování v užším smyslu slova pak považuje samotnou realizaci hodiny ve formě interakce učitel-žáci. Dále pak vymezuje další povinnosti učitele, mezi něž patří vedení třídy, konzultační, koncepční, administrativní a operativní činnost, styk s veřejností a sebevzdělávání.¹³ Vašutová tedy přípravu na hodiny a hodnocení žáků zahrnuje pod to, co bychom ze zákona označili jako přímou pedagogickou činnost, což ale není možné udělat, protože jak jsme již zmínili, ta zahrnuje pouze vyučovací hodiny.

---

¹¹ Nářízení vlády č. 75/2005 Sb. [on-line]. 11. února 2016 11:55. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/narizeni-vlady-kterym-se-stanovi-rozsah-prime-vyucovaci-prime-vychovne-prime-specialne-pedagogicke-a-prime-pedagogicko-psychologicke-cinnosti-pedagogickych-pracovniku>>.

¹² Zákon o pedagogických pracovnících: Pracovní doba a přímá pedagogická činnost. [on-line]. 11. února 2016 13:25. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-lednu>>.

¹³ VAŠUTOVÁ, Jaroslava. Být učitelem: co by měl učitel vědět o své profesi. Praha, 2007, s. 23 -25.

Zákon o pedagogických pracovních se také obrací ještě k jedné věci, kterou Vašutová označila jako sebevzdělávání. Pedagogičtí pracovníci mají po dobu výkonu své činnosti povinnost se dále vzdělávat, aby si obnovovali, udržovali a doplňovali svou kvalifikaci. Popřípadě si mohou svou kvalifikaci zvyšovat. Svou kvalifikaci mohou zvyšovat studiem na vysokých školách nebo samostudiem. Speciálně vzdělávání zdravotních pracovníků se pak týká učitelů zdravotních studijních oborů.¹⁴

Z toho krátkého vymezení dalších úkolů souvisejících s učitelským povoláním, by měla být zřetelně vidět jeho náročnost. Výkon povolání klade na učitele velké nároky především v oblasti psychické, učitelé jsou proto ohroženi tzv. burnout efektem, neboli česky syndromem vyhoření. Zároveň jsme výčtem dalších povinností nad rámec přímé vyučovací povinnosti učitele chtěli upozornit na to, jak je povolání náročné časově.

Učitelem pro potřeby naší práce je: Fyzická osoba, která koná přímou vyučovací povinnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu. Musí se zároveň jednat o zaměstnance právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo o zaměstnance státu. Fyzická osoba musí být plně způsobilá k právním úkonům, mít odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává, být bezúhonný, zdravotně způsobilý. Zároveň kromě přímé pedagogické činnosti musí vykonávat práce s ní související.

2.2 Profese učitele

*„Profese a profesionalizace jsou sociologické kategorie, které mají význam pro sociální status člověka. V každé společnosti jsou určité kategorie zaměstnání a pracovních činností, které jsou všeobecně pokládány za důležitější a prestižnější. Jejich společenské uznání je spojeno s požadavkem vysoké úrovně vzdělání nezbytné pro pracovní výkon.“*¹⁵ Již z tohoto odstavce by mělo být zřejmé, z jakého důvodu jsme tuto podkapitolu zařadili do naší práce. Vymezení profese učitele je podobně složité jako vymezení samotného pojmu učitel.

---

¹⁴ Zákon o pedagogických pracovních: Další vzdělávání a kariérní systém pedagogických pracovníků škol. [on-line]. 11. února 2016 13:25. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-lednu>>.

¹⁵ VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Být učitelem: co by měl učitel vědět o své profesi*. Praha, 2007, s. 8.

Pedagogický slovník usouvztažňuje koncept učitelské profese s učitelským povoláním. Učitelské povolání je dle něj „sociální pracovní role spojená s výkonem souboru činností, jejichž smyslem je působit na chování, přesvědčení a cítění žáků a předávat jim znalosti, dovednosti a návyky vytvořené kulturou předchozích generací.“¹⁶ Pro učitelské povolání je typická teorie, kterou musí učitelé zvládnout, potřeba společnosti vzdělávat, profesní asociace učitelů a profesní etika.¹⁷

Nad vymezením učitelské profese se zastavuje i Průcha v publikaci *Moderní pedagogika*. I zde je problematika učitelského povolání probrána velmi detailně.

Zkoumání učitelské profese v našem prostředí do roku 1989 nebylo rozsáhlé a teprve po tomto roce se začaly výzkumy učitelství rozvíjet. Průcha se nejprve zamýšlí nad tím, zda je vůbec možné považovat učitelství za profesi. Pochybnosti opírá o několik faktorů. Nejprve argumentuje tím, že vysokoškolské vzdělávání učitelů započalo o mnoho později než u jiných profesí. A to v roce 1946, což je kupříkladu o osmdesát let později než vysokoškolské vzdělávání inženýrů. Následně se opírá o výzkumy amerických odborníků A. C. Ornsteina a D. U. Levina, kteří došli k tomu, že učitelství není profese, ale spíše semiprofese. Mezi kritéria, kterými podporují svůj výzkum, náleží například to, že existuje množství učitelů, kteří učí bez příslušného vzdělání, či že není vymezeno, co přesně patří do profesních znalostí a dovedností učitele. Česká republika ale na učitelství vždy pohlížela jako na profesi, a proto je pro čtenáře složitější na to nahlížet jinak.

Zajímavé je proto se podívat, jak přistupují k učitelskému povolání sociologové. Ti kategorii profese užívají v rámci sociální stratifikace. V roce 1970 při sčítání lidu byla užita klasifikace profesí, kde byla povolání rozdělena do sedmi kategorií. Učitelé byli zařazeni do prvních dvou kategorií. Jednalo se o kategorie: „(1) *Vyšší odborní pracovníci (řídící pracovníci, lékaři, vysokoškolští a vědečtí pracovníci, spisovatelé, umělci, aj.)*.“¹⁸ a do kategorie o třídu nižší: (2) „*Střední odborní pracovníci (odborní pracovníci ministerstev, učitelé základních a středních škol.*“¹⁹ Učitelé se tedy umístili na vrcholu pomyslné pyramidy, problém ale je, že klasifikování profesí nepřihlíželo ke stupni kvalifikace či složitosti práce, ale spíše ke kritériím jednotlivých oborů.

¹⁶ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha, 2009, s. 328.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha, 2013, s. 176.

¹⁹ Tamtéž, s. 176.

Proto se v současné době snaží sociologové profese kategorizovat přesněji. Tato kategorizace vychází ze složitosti práce a ze stupně samostatnosti, který je nutný k vykonávání tohoto povolání. Učitelé základních škol se v této tabulce umístili v kategorii sedmé, tedy práce „*vysoce složité a kvalifikované, s omezenou samostatností*“,“²⁰ a učitelé střední škol pak v kategorii osmé, vymezení jako „*práce vysoce složité a kvalifikované, mnohostranné a samostatné*.“²¹ Průcha následně podotýká, že pokud by toto kategorizování odpovídalo realitě, mělo by učitelské povolání být vysoce prestižní.²²

Podobně i Vašutová se zamýšlí nad tím, zda je učitelství profese. Uvádí pět hlavních znaků profese, těmi jsou

- „1. *expertní teoretické a praktické znalosti nezbytné pro řešení důležitých společenských otázek a problémů*
2. *zájem o větší prospěch společnosti*
3. *autonomie v rozhodnutích týkajících se profese*
4. *etický kodex, podle kterého se musí příslušníci profese chovat a být zodpovědní*
5. *existence „profesní kultury“ projevující se ve fungování profesní organizace.*“²³

Ke každé z oblastí se následně vyjadřuje a ukazuje její srovnání v práci učitele a v jiné profesi. U prvního bodu, tedy vysokého požadavku znalostí, se jednoznačně vyjadřuje kladně. Učitelství potřebuje znalosti, ale existují i další možnosti, proč nesplňuje učitelství tuto kategorii úplně a tím je kupříkladu to, že učitelé většinou neutvářejí během své práce nové poznatky. Druhý bod, snahu o větší prospěch společnosti, splňuje učitelství úplně. Třetí bod, autonomie povolání, je komplikovanější. Vysokoškolští učitelé se jistě vyznačují autonomií, ale učitelé na nižších stupních se musí řídit školskými normami. Přesto mají v těchto rámcích určitou možnost samostatného rozhodování v rámci toho, jakou využijí metodu vyučování či učebnice. Problém je, že někteří učitelé ačkoliv tuto

²⁰ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha, 2013, s. 177.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž, s. 176.

²³ VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Být učitelem: co by měl učitel vědět o své profesi*. Praha, 2007, s. 8.

možnost mají, ji nevyužívají a řídí se návody shora. V rámci čtvrtého bodu, etického kodexu a profesní organizace, se objevují další komplikace. Učitelé nemají vytvořený etický kodex, a ačkoliv jsou určité body, které by učitelé měli dodržovat, stává se často, že jsou etické zásady porušovány. Může se jednat kupříkladu o porušení objektivnosti v ohodnocení žákovské práce. Stejně jako etický kodex neexistuje ani profesní organizace (asociace či komora), která by sdružovala učitele a ukazovala modely profesního chování. Profesní komora ale neexistuje jen v České republice, ale ani v jiných zemích.

Vašutová srovnáním jednotlivých znaků profesí s učitelstvím dochází k závěru, že učitelé nedosahují plného rozměru jednotlivých znaků. Uvádí také názor sociologů a pedagogů, kteří navrhuji pro učitele označení semiprofese stejně jako Průcha. Dokládá také několik důvodů, proč by učitelství mělo být semiprofesí. Je jimi kupříkladu práce velkého množství lidí ve školství, nižší sociální původ učitelů než je typický u ostatních profesí (např. právníků).²⁴

Vašutová ani *Moderní pedagogika* pod vedením Průchy nedochází jednoznačně k tomu, zda je učitelství profese či nikoli. V jiné knize ale Průcha jednoznačně píše: „Profese znamená „povolání spojené s určitou kvalifikací nebo odbornými znalostmi a dovednostmi, většinou vykonávané na základě zákonného oprávnění“. To plně odpovídá i chápání učitelské profese.“²⁵

Ke stejnému závěru, že učitelství se dá chápat jako profese, se přiklání i dotazníková šetření, která se zaměřovala na prestiž jednotlivých profesí. Učitelé jsou zde zařazeni mezi jiné profese. Z těchto jiných profesí jmenujme kupříkladu lékaře, vědce či účetního.²⁶ Zároveň se ztotožňujeme s nejnovějším kategorizováním profesí, protože také považujeme učitelské povolání za složité s nutností vysoké kvalifikace. Z tohoto důvodu budeme i přes některé námitky pro účely této práce chápat učitelství jako profesi.

---

²⁴ VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Být učitelem: co by měl učitel vědět o své profesi*. Praha, 2007, 8-12.

²⁵ PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha, 2002, s. 19.

²⁶ Výzkum prestiže povolání 2013. [on-line]. 10. února 2016 11:45. Dostupný z WWW: <<http://cvvm.soc.cas.cz/prace-prijmy-zivotni-uroven/prestiz-povolani-cerven-2013>>.

TUČEK, Milan, MACHONIN, Pavel. Prestiž povolání v České republice v roce 1992. *Sociologický časopis*. Praha: ČSAV, 1993, roč. 29, č. 3, s. 367 – 381.

3 Sociálně-ekonomické postavení učitele

V této části teoreticky shrneme, co je to vůbec sociální postavení a jak se vymezuje. Konkrétnímu zařazení postavení učitele v rámci hierarchie v České republice, tedy toho jak na jeho postavení nahlíží veřejnost, se podíváme v praktické části, kde se budeme opírat o několik výzkumů učitelské profese, které proběhly v minulých letech.

Na vymezení postavení a prestiže učitele jsme se podívali do tří publikací, do *Sociologického a Pedagogického slovníku* a do již zmiňovaný text od Průchy – *Učitel: Současné poznatky o profesi*.

3.1 Postavení učitele – obecné vymezení

Pedagogický slovník vymezuje sociální postavení učitele takto: „*Postavení učitele ve společnosti, které je dané podmínkami pro výkon učitelského povolání (např. ekonomickými a materiálními podmínkami, postojem veřejnosti ke vzdělávání, školskou politikou na všech úrovních), životními podmínkami, životním způsobem učitelů a statusem učitelského povolání jako takového. Ovlivňuje ho pak zájem mládeže o studium učitelské profese a zájem absolventů pedagogických fakult nastoupit učitelskou praxi.*“²⁷

Takovéto vymezení úzce souvisí s naší prací. Na ekonomické podmínky učitele se podíváme v následující podkapitole, zároveň se budeme věnovat postojům veřejnosti k učitelům a také statusu učitelského povolání a prestiži jako takové.

3.2 Ekonomické podmínky učitelské profese – mzda

V rámci ekonomického postavení jsme se zaměřili především na mzdu učitele, a to v několika kritériích. Za prvé jsme se analyzovali to, jak se stanovuje mzda učitele a charakterizovali jsme, jaká byla průměrná mzda učitele v minulých obdobích. Poté jsme porovnali mzdu se mzdami dvou odlišných povolání, ke kterým je nutná vysokoškolská kvalifikace.

Pro stanovení mzdy učitele je důležitý *Právní výklad k § 23 zákonu o*

---

²⁷ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha, 2009, s. 270.

pedagogických pracovnících. Tento právní výklad upřesňuje rozsah pracovní doby učitelů a vymezuje, co je považováno za přesčasové hodiny.

Pracovní doba učitele se stejně jako pracovní doba jiných pracovníků řídí zákoníkem práce, ve kterém je stanovena na 40 hodin týdně. Rozdíl mezi klasickými pracovníky a učiteli je v tom, že pracovní doba učitelů se dá rozdělit na dvě části. První část tvoří výše zmíněná přímá pedagogická činnost, která je u učitelů základní školy stanovena na 22 hodin a u učitelů střední školy na 21 hodin. Zbývající část pracovní doby učitelů pak tvoří práce, které souvisejí s přímou pedagogickou činností. Právní výklad k těmto činnostem řadí přípravu na přímou pedagogickou činnost, dohlížení na žáky ve škole a na akcích připravovaných školou, hodnocení žákovských prací, ale také spolupracování s jinými pracovníky ve škole, rodiči či starost o kabinety, účast na poradách či další vzdělávání. Obvykle je rozdělení činností takové, že učiteli je stanoven rozvrh hodin, ve kterých má upřesněnu přímou pedagogickou činnost. Učitelé také mohou konat přesčasy. O práci přesčas se v případě učitelů jedná, když konají práci nad celkovou týdenní pracovní dobu, tedy více než 40 hodin v týdnu.²⁸

Platové ohodnocení učitelů specifikuje *Metodický pokyn k odměňování pedagogických pracovníků a ostatních zaměstnanců škol, předškolních zařízení a školských zařízení a jejich zařazování podle 16-ti třídního katalogu prací.*

Stejně jako v předchozích částech se v této části zaměříme především na učitele druhého stupně a středních škol.

Metodický pokyn podotýká, že se jedná pouze o doporučení ředitelům a zaměstnancům škol, aby se lépe orientovali v katalogu prací a při zahrnování svých pracovníků do platových tříd. Příklady, které se v metodickém pokynu objevují, nemusí být stejné jako realita na jednotlivých školách. Ředitelé nebo odpovědní pracovníci mají závazné pokyny v právních předpisech. Hned v úvodu pokyn specifikuje legislativní dokumenty týkající se odměňování učitelů, těmi jsou:

- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

---

²⁸ Výklad zákona o pedagogických pracovních. [on-line]. 14. února 2016 10:38. Dostupný z WWW: < <http://www.msmt.cz/dokumenty/pravni-vyklad-k-23-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich> >.

- nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě
- nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě a nejnižších úrovních zaručené mzdy (nebo platu), o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí
- nařízení vlády č. 469/2002 Sb., kterým se stanoví katalog prací, ve znění pozdějších předpisů

Ve školství se odměňuje převážně platem. Platem se odměňuje činnost zaměstnance, jehož zaměstnavatel platí z veřejných zdrojů. Při tvorbě platu se musí vycházet ze zásady „co není dovoleno, je zakázáno“ a plat musí být stanoven ve výši a složení podle toho, jak to určí zákoník práce a právní předpisy k jeho provedení. Odměňování platem je typické pro stát, územní samosprávné celky státní fondy či školské právnické osoby řízené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, ale i pro příspěvkové organizace.

Plat učitele se skládá ze dvou částí – složky nárokové a složky nenárokové. Nárokovou složku platu tvoří především platový tarif, který je určen platovou třídou a platovým stupněm podle § 123 *zákoníku práce* a *Nařízením vlády č. 564/2006 Sb.* Dále mohou tvořit plat příplatky za různé další činnosti – například za vedení u vedoucích zaměstnanců, za práci v noci, v sobotu a v neděli nebo příplatek za přímou pedagogickou činnost nad stanovený rozsah klasické pedagogické činnosti učitele. Zaměstnanec je zařazen do platové třídy podle „*druhového vymezení prací v pracovní smlouvě a v jeho mezích na něm požadovaných nejnáročnějších prací.*“²⁹ Do roku 2003 byl katalog rozdělen do dvanácti tříd, ale od roku 2004 byl změněn a platových tříd je nyní šestnáct. Platový stupeň se vyměřuje podle doby dosažené praxe, zároveň tam ale také může patřit doba, kterou zaměstnanec strávil péčí o dítě nebo výkonem vojenské služby. Aby se předchozí

---

²⁹ MŠMT:Metodický pokyn k odměňování pedagogických pracovníků. [on-line]. 14. února 2016 10:41, s. 5. Dostupný z WWW:
< <http://www.msmt.cz/dokumenty/metodicky-pokyn-k-odmenovani-pedagogickych-pracovniku-a-ostatnich-zamestnancu-skol-predskolnich-zarizeni-a-skolskych-zarizeni-a-jejich-zarazovani-podle-16-ti-tridniho-katalogu-praci-aktualizovano-30-3-2006?highlightWords=Metodick%C3%BDpokyn+odm%C4%9B%C5%88ov%C3%A1n%C3%AD+pedagogick%C3%BDch+pracovn%C3%ADk%C5%AF>>.

praxe počítala do tzv. dosažené praxe, musí se jednat o praxi v oboru, který se týká požadované práce, tedy práce, o kterou se člověk uchází.

Učitelé základních a středních škol se zařazují od 9. do 14. platové třídy. Jak bylo již výše zmíněno, zařazení je určeno nejnáročnější prací, kterou učitel vykonává. Podle Metodického pokynu se: „***Učitelé teoretických (všeobecně vzdělávacích nebo odborných) předmětů se ve většině případů zařazují do 11. nebo 12. platové třídy. Do 12. platové třídy jsou zařazeni učitelé, kteří vykonávají všechny činnosti uvedené v příkladu prací, tzn. komplexní vzdělávací a výchovnou činnost ve všeobecně vzdělávacích nebo odborných předmětech spojenou s tvorbou a aktualizací pedagogické dokumentace nebo spojenou s tvorbou a aktualizací individuálních vzdělávacích plánů. Přitom učitelé respektují individuální zvláštnosti každého jednotlivého žáka, využívají nejnovější poznatky z oblasti pedagogiky a psychologie a aplikují nové, netradiční a speciálně pedagogické metody výuky. Požaduje-li zaměstnavatel uvedené činnosti a zaměstnanec je schopen s ohledem na dosaženou odbornou kvalifikaci tyto činnosti vykonávat, vzniká zaměstnavateli povinnost zařazení do 12. platové třídy.***“³⁰

Nenárokovou složku platu tvoří dvě části, osobní příplatek a odměny. Osobní příplatek se specifikuje jako peníze navíc za dosahování dobrých pracovních výsledků nebo většího rozsahu práce než činí ostatní zaměstnanci. Odměny se pak udělují za splnění mimořádných nebo významných pracovních úkolů, ale také jsou to odměny, které se týkají pracovních nebo životních výročí nebo pomáhání při mimořádných událostech. Jednotlivé složky platu, zařazení do platové třídy a platového stupně a termíny výplaty mzdy jsou stanoveny v platovém výměru, který obdrží zaměstnanec v den, kdy nastoupí do práce.³¹

Shrme-li předchozí odstavce, docházíme k tomu, že učitelé jsou odměňováni pomocí platu, který je složen z dvou částí. Z nárokové složky, ve které jsou učitelé zařazováni do platové třídy a z nenárokové složky, které je tvořena osobním příplatkem a odměnami.

---

³⁰ MŠMT: Metodický pokyn k odměňování pedagogických pracovníků. [on-line]. 19. března 2016 8:15, s. 41. Dostupný z WWW: < <http://www.msmt.cz/dokumenty/metodicky-pokyn-k-odmenovani-pedagogickych-pracovniku-a-ostatnich-zamestnancu-skol-predskolnich-zarizeni-a-skolskych-zarizeni-a-jejich-zarazovani-podle-16-ti-tridniho-katalogu-praci-aktualizovano-30-3-2006?highlightWords=Metodick%C3%BD+pokyn+odm%C4%9B%C5%88ov%C3%A1n%C3%AD+pedagogick%C3%BDch+pracovn%C3%ADk%C5%AF> >.

³¹ Tamtéž.

V nadcházející části jsme analyzovali, jaký je průměrný plat českého učitele a srovnali ho s několika odlišnými povoláními, ke kterým je také nutné vysokoškolské vzdělání.

Z výsledků v letech 2006 – 2010 vyplývá, že u učitelů základních škol došlo k navýšení mzdy, v roce 2006 byl průměrný hrubý plat učitel základní školy 23 137 Kč, v roce 2010 to pak bylo 25 835 Kč. Mezi těmito lety, ale nedošlo jen k navýšení, mezi lety 2009 – 2010 došlo k poklesu o téměř 4 procenta, což činí zhruba 1000 Kč. Pokud by tedy plat pouze rostl, měl být ještě o něco vyšší.

Středoškolští učitelé zaznamenali také navýšení platu mezi lety 2006 – 2010. V roce 2006 byl průměrný plat 24 383 Kč, do roku 2010 vzrostl na 27 331 Kč. Ale stejně jako u platů základních škol učitelů mezi lety 2008 – 2009 klesal. Z uvedených mezd je také vidět, že učitelé středních škol byli lépe platově ohodnoceni než učitelé škol základních.

Pokud bychom srovnali plat učitele s průměrnou měsíční mzdou v České republice, která v roce 2010 byla 23 951 Kč, pak se učitelé středních i základních škol pohybovali nad průměrnou mzdou. Rozdíl ale činí u učitele základní školy 1884 Kč a u učitele střední školy 3380 Kč. Musíme si ale uvědomit, že do těch průměrných platů jsou započítány také platy ředitelů škol a jejich zástupců, které jsou hodnoceny výše než platy řadových učitelů. Plat běžného učitele je proto o něco nižší, u učitele základní školy je to 1747 Kč a středoškolského učitele o 1 317 Kč. Učitelé základních škol se proto dostávají téměř na průměrnou mzdu.³²

Když se zaměříme na novější informace, zjistili bychom, že průměrná mzda v České republice od roku 2010 do roku 2015 vzrostla. Podle Českého statistického úřadu průměrná mzda dosáhla v roce 2015 výše 26 467 Kč. Oproti roku 2014 stoupla o 860 Kč, což činilo 3,4%. Průměrný plat ve vzdělávání v roce 2015 pak činil 25 734 Kč. Tedy byl o něco nižší než průměrná mzda.³³

---

³² Týdeník školství. [on-line]. 19. března 2016 8:15. Dostupný z WWW: <<http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2011/23/vyvoj-prumernych-mesicnich-platu-ucitelu-v-regionalnim-skolstvi/>>.

³³ Český statistický úřad. [on-line]. 19. března 2016 8:45. Dostupný z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2015>>. Ministerstvo školství. Zaměstnanci a mzdové prostředky za 1. – 4. čtvrtletí 2015 [on-line]. 19. března 2016 8:45. Dostupný z WWW: www.msmt.cz/file/37406/download/.

Pro srovnání je ale vhodné také sledovat medián mezd, který činil v loňském roce 23 745 Kč. „*Medián na rozdíl od průměrné mzdy ukazuje „mzdu uprostřed“ - polovina lidí tedy bere plat nižší než medián, druhá polovina má plat vyšší. Medián tak lépe ukazuje, jak vypadá běžný příjem spotřebitele.*“³⁴ Ze srovnání mediánu a průměrné mzdy je vidět, že je mezi nimi rozdíl a medián je dokonce o několik tisíc nižší, než je průměrná mzda.

Ministerstvo práce a sociálních věcí zkoumá také příjmy a životní úroveň zaměstnanců v České republice. Na svých stránkách má k dispozici informační systém, ve kterém je možné vyhledat informace o průměrném výdělku v určitém povolání. V tomto systému jsou zařazeni i učitelé základních a středních škol. Řadí se pod jedno povolání ještě spolu s učiteli na konzervatořích. Z informací v tomto systému vyplývá, že průměrný měsíční plat je 27 486 Kč, medián je pak o něco nižší a činí 27 170 Kč.³⁵ Výsledky byly zpracovány za první pololetí roku 2015.

Z těchto výsledků vyplývá, že průměrná mzda i medián učitele je stále o něco vyšší, než je průměrná mzda v České republice.

Při srovnání průměrné mzdy učitele s jinými povoláními, ke kterým je potřeba získat vysokoškolské vzdělání, jsou na tom učitelé o poznání hůře. Například průměrný plat dětského lékaře činí 49 404 Kč. Podobně má vyšší plat i inženýr, u toho ale záleží na odvětví, ve kterém pracuje, kupříkladu v oblasti strojírenství činí průměrný plat 44 864 Kč.³⁶ Abychom si udělali představu o tom, zda budoucí učitelé tuší, jak vysoký je plat učitelů v České republice, zařadili jsme do našeho výzkumu také otázku, která se týká průměrného platu učitelů v České republice.

---

³⁴ Česká televize – ekonomika. [on-line]. 19. března 2016 8:15. Dostupný z WWW:< <http://www.ceskatelivize.cz/ct24/ekonomika/1721413-prumerna-mzda-poprve-prekonala-hranici-28-tisic-korun-a-dal-poroste>>.

³⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí: Příjmy a životní úroveň. Učitel. [on-line].19. března 2016 8:45. Dostupný z WWW:
<<http://www.mpsv.cz/ISPVvypis.php?kzams=3033&ok=Zobrazit+informace&sfera=2&sz=2&txt>>.

³⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí: Příjmy a životní úroveň. Lékař specialista. [on-line].19. března 2016 8:45. Dostupný z WWW:
<<http://www.mpsv.cz/ISPVvypis.php?kzams=2716&ok=Zobrazit+informace&sfera=1&sz=2&txt>>.
Ministerstvo práce a sociálních věcí: Příjmy a životní úroveň. Strojní inženýr. [on-line].19. března 2016 8:45. Dostupný z WWW:
<<http://www.mpsv.cz/ISPVvypis.php?kzams=2114&ok=Zobrazit+informace&sfera=1&sz=2&txt>> .

3.3 Sociální postavení učitele v užším smyslu

V této podkapitole se blíže seznámíme se sociálním statutem učitele jako jedním kritériem pro sociální postavení učitele ve společnosti. Zároveň se také podíváme na vymezení prestiže, protože prestiž je *„hodnota přisuzovaná veřejností (...). Je to charakteristika měřená speciálními škálami, reflektující statusovou pozici dané skupiny mezi jinými profesionálními skupinami.“*³⁷

Pokud bychom chtěli vymezit sociální status, mohli bychom vycházet z definice *Pedagogického slovníku*: *„Sociální postavení, které má jedinec nebo skupina ve vertikální sociální hierarchii. Mezi lidmi s odlišnými statusy existuje sociální nerovnost. Odlišné sociální statusy jsou dány úrovní vzdělání, kvalifikovaností, bohatstvím, mocenskou pozicí aj. Takto vznikají sociální vrstvy, třídy, statusové skupiny. Jednotlivé statusové skupiny mají také odlišné společenské ocenění nebo prestiž.“*³⁸ Podobně se k statusu staví i *Sociologický slovník*, ten status považuje za hledisko důležité pro sociální postavení jedince ve skupině. Prestiž pak přímo podřazuje tomuto pojmu. Uvádí, že prestiž je *„(společenská úcta, důstojnost), která je relativně nezávislá na podílu polit. nebo ekon. moci.“*³⁹ Na jiném místě ji charakterizuje jako *„Úcta, které požívá držitel určitého soc. statusu nebo skupina.“*⁴⁰ Zároveň upozorňuje na to, že prestiž by se neměla ztotožňovat se sociálním statutem, že je pouze jednou jeho částí, existují ale i další kritéria, která charakterizují sociální status, mezi ně patří kupříkladu profese, příjem, životní styl či vzdělání. Zároveň ještě zmiňuje, že lidé s vysokou prestiží jsou obdivováni a prestiž se hodnotí zařazováním na určité škále, kterou sestavují obyvatelé při průzkumech.⁴¹

Průcha pak vymezuje prestiž jako *„vážnost, jíž se lidé ve společnosti těší, a je jedním z předpokladů úcty, kterou si navzájem prokazují.“*⁴² Tuto definici jsme zařadili úmyslně, a to z toho důvodu, že se nám zdá výstižné definování prestiže jako vážnosti povolání.

---

³⁷ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha, 2009, s. 218.

³⁸ Tamtéž, s. 272.

³⁹ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha, 2007, s. 239.

⁴⁰ Tamtéž, s. 193-194.

⁴¹ Tamtéž, s. 194.

⁴² PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha, 2002, s. 29 – 30.

Na tomto místě jsme vymezili obecně, co je to prestiž a jak se promítá do sociálního postavení učitele. Zároveň jsme nastínili, že se sociálním postavením souvisí již zmíněné ekonomické podmínky. V následující kapitole budeme analyzovat několik věcí, které souvisí se sociálním postavením učitele. V první řadě je to již uvedená prestiž učitelů v porovnání s jinými povoláními, zároveň to je ale také pohled veřejnosti na vzdělávání, učitele, ale také pohled samotných učitelů na jejich zaměstnání.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Výzkumy učitelského povolání

V rámci této práce jsme interpretovali několik výzkumů, které se týkají učitelského povolání. Výzkumy se zabývají více aspekty učitelského povolání. Jednak se týkají prestiže učitelů, a to jak z pohledu samotných učitelů, tak z pohledu veřejnosti. Dále specifikují učitelské povolání s ohledem na jeho náročnost, volbu povolání, platové ohodnocení, ale i další vzdělávání.

Základem této části práce nám byly především tři studie. Za prvé je to několik výzkumů, které se týkají prestiže jednotlivých povolání, a které probíhaly v rozmezí několika desetiletí. Pro účely této práce jsme si vybrali dva tyto výzkumy a zhodnotili postavení učitele v nich. Zaměřili jsme se nejen na současný výzkum, ale i na to, jak se postoj české veřejnosti k učitelské profesi vyvíjel.

Výzkumné šetření TALIS pak srovnává učitele v České republice se zahraničím a směřuje především k prostředí výuky a podmínkám učitelů pro jejich práci.

Třetím důležitým zdrojem nám byl výzkum Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy z roku 2009. Ten se opírá především o názory na profesi učitele, motivace učitelů, předností a nedostatků přípravy na povolání, či toho jak učitelé provádějí změny ve vyučování.

4.1 Výzkum prestiže povolání

Při analýze prestiže učitelského povolání jsme se opírali o více výzkumů. Odborníkem v této oblasti je Milan Tuček, který se podílel na obou námi hodnocených výzkumech. První výzkum, který jsme využili do této práce, je výzkum prestiže povolání z let 1992 – 1993. Výzkum jsme zařadili, neboť zobrazuje i starší křivky prestiže jednotlivých povolání, tedy křivky zobrazující jejich postavení ještě v době vlády komunistického režimu. Je velmi zajímavé sledovat, jak se mění křivka povolání učitele z těchto let do let nynějších. Druhým výzkumem, který budeme zkoumat, je výzkum, který probíhal v roce 2013 a jehož výsledky byly v témže roce zveřejněny. Tento výzkum zasahuje i do starších let a ukazuje změny v letech 2004 až 2013.

4.1.1 Prestiž povolání 1992 – 1993

Za tímto výzkumem stojí kromě Milana Tučka také Pavel Machonin a jedná se o výzkum citovaný i v několika publikacích.⁴³ Zkoumání se týkalo prestiže jednotlivých povolání a byl prováděn v roce 1992. Zajímavé na něm je, že se obrací i do hlubší minulosti a zkoumá, jak vypadala prestiž povolání ještě v době socialismu. Zároveň hned v úvodu poukazuje na to, že „výzkum prestiže povolání patří k základním tématům empirických výzkumů.“⁴⁴ Shrnuje následně, že výzkumy prestiže se uskutečnily už v roce 1911 a 1925, a že i v Československu v roce 1937 proběhl výzkum prestiže povolání.

Pro naše potřeby je zajímavý, už v tomto výzkumu citovaný, starší projekt, který se týkal prestiže. Jedná se o výzkumné šetření z roku 1967. Důležité je upozornit, že není možné srovnávat výsledky bodových hodnot s výzkumem z roku 1992, protože byl hodnocen jinak. Můžeme ale porovnávat pořadí jednotlivých profesí. Tento výzkum je pro naše potřeby význačný především v tom ohledu, že učitelé se zde umísťují velmi rozdílně. Učitel na vysoké škole je přímo srovnatelný se svou dnešní pozicí, pohybuje se kolem čtvrtého místa, středoškolský profesor si pohoršil a je umístěn na čtrnácté příčce. Co je ale výrazně odlišné od hodnocení v dnešní době, je umístění učitele základní školy (zde konkrétně učitele 1. – 5. ročníku), ten obsadil až 28. příčku žebříčku. Autoři tabulku komentovali slovy, že na vrcholu jsou profese, které vyjadřují „nejvyšší pozice jak ve státní správě, tak v řízení státních podniků. Jsou doplněny špičkovými odborníky a kulturní elitou.“⁴⁵ Za touto skupinou je tzv. střední inteligence, kde ale chybí učitel obecné školy. Následně jsou v tabulce profese zastupující nižší řízení spolu s profesemi, které stát preferoval a dělnické profese s nutností kvalifikace. Na nižší příčce jsou převážně manuální profese. Existují v této hierarchii ale dvě výjimky a těmi jsou veřejní knihovníci a učitelé. Důvody osvětlují autoři takto: „a učitelé, či spíše učitelky základních škol, jejichž postavení bylo nedocenoeno jak vládou, tak reformní ideologií.“⁴⁶

---

⁴³ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha, 2013, s. 186 – 187.

PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha, 2002, s. 29 – 31.

⁴⁴ TUČEK, Milan, MACHONIN, Pavel. Prestiž povolání v České republice v roce 1992. *Sociologický časopis*. Praha: ČSAV, 1993, roč. 29, č. 3, s. 367.

⁴⁵ Tamtéž, s. 371.

⁴⁶ Tamtéž.

Další výzkum probíhal v roce 1990 a následně v roce 1992. V tom z roku 1990 je patrný „relativní vzestup učitele ZDŠ jako představitele řadové inteligence na rozdíl od poněkud zdiskreditovaných spisovatelů a novinářů.“⁴⁷ Plně se neztotožňujeme se slovem relativní, protože skok učitele základní školy je opravdu značný. Z dvacáté osmé příčky se totiž posunul na příčku šestou. V roce 1992 učitelské povolání klesá o jednu příčku na sedmou pozici, přesto je posun od roku 1967 opravdu značný. Autoři komentují výzkum z roku 1992 tak, že „postupně se začíná prosazovat žebříček, který odpovídá spíš stabilizované stratifikaci západní společnosti.“⁴⁸ Zároveň uvádějí, že „prestižní škála profesí (...) se po rozkolísání v polistopadovém období stabilizuje v poloze, která odpovídá víceméně stratifikaci společnosti podle majetku a moci, stejně jako podle vzdělání a kvalifikace.“⁴⁹

V celé této exkurzi do minulosti je zajímavé právě to, že učitelské povolání stouplo ve své prestiži po roce 1989, především tedy co se týká učitele základní školy.⁵⁰

4.1.2 Prestiž povolání 2004 - 2013

Novější výzkum prestiže povolání proběhl v roce 2013, tuto sondu provádělo Centrum pro výzkum veřejného mínění pod záštitou Sociologického ústavu při Akademii věd České republiky. Šetření probíhalo mezi obyvateli České republiky staršími patnácti let a týkalo se 1023 respondentů. Výzkumným nástrojem byl standardizovaný dotazník a sběr dat probíhal formou osobního rozhovoru tazatele s respondentem. Dotazovaní dostali seznam povolání a měli z něj vybrat povolání, kterého si nejvíce váží. Tomuto povolání měli udělit devadesát devět bodů, toho, kterého si váží nejméně, měli udělit bod jeden. Následně měli udělovat zbývajícím povoláním body od dvou do devadesáti osmi. V rámci tohoto výzkumu se srovnávají výsledky z období 2004 – 2013.

---

⁴⁷ TUČEK, Milan, MACHONIN, Pavel. Prestiž povolání v České republice v roce 1992. *Sociologický časopis*. Praha: ČSAV, 1993, roč. 29, č. 3, s. 373.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž, s. 375.

⁵⁰ Tamtéž, s. 367 – 381.

Tabulka 1: Prestiž povolání (průměrné bodové hodnocení) v letech 2004-2013

Profese	11/2004 průměr	pořadí	6/2007 průměr	pořadí	6/2011 průměr	pořadí	6/2013 průměr	pořadí
Lékař	89,5	1.	89,8	1.	89,1	1.	91,5	1.
Vědec	80,7	2.	81,8	2.	75,4	2.	76,3	2.
Zdravotní sestra					73,9	3.	74,8	3.
Učitel na vysoké škole	78,5	3.	78,2	3.	72,4	4.	74,6	4.
Učitel na základní škole	71,3	4.	70,7	4.	70,3	5.	71,1	5.
Soudce	64,8	6.	65,0	7.	61,0	7.	66,3	6.
Soukromý zemědělec	59,1	10.	59,0	8.	60,3	9.	63,9	7.
Projektant	64,1	7.	65,5	6.	61,7	6.	62,6	8.
Programátor	66,3	5.	65,7	5.	60,8	8.	59,7	9.
Policista	47,6	20.	52,1	13.	53,9	11.	55,7	10.

Tabulka prestiže povolání v rozmezí let 2004-2013⁵¹

Z tabulky vyplývá srovnání za několik let. Profese lékaře se drží na prvním místě ve všech výzkumech. Učitelské povolání je zde zastoupeno ve dvou kategoriích a to jako učitel na vysoké škole a učitel na škole základní. Učitel na vysoké škole je vždy o jedno místo výše než učitel základní školy, přesto se oba umísťují poměrně vysoko. V letech 2004-2007 obsadil učitel vysoké školy třetí příčku a učitel základní školy pak příčku čtvrtou. Oba poklesli v letech 2011 – 2013 o jedno místo a to z důvodu zahrnutí další profese – zdravotní sestry. Ta se od svého přibytí do tabulky hodnocení v roce 2011 umísťuje na třetím místě, tedy těsně před učiteli.⁵²

4.1.3 Prestiž povolání 2016

Obdobný výzkum prestiže proběhl i v únoru tohoto roku. Počet tazatelů se pohyboval kolem 1000 respondentů, šetření probíhalo pomocí osobních rozhovorů tazatele s respondentem a výsledky byly zveřejněny 9. března 2016. Učitelské povolání neprošlo žádnou změnou, kantoři se i zde umístili na čtvrté a páté příčce žebříčku. Sonda stejně jako její předchůdkyně z roku 2013 shrnula dosavadní vývoj povolání.⁵³

⁵¹ Prestiž povolání 2013, Sociologický ústav.[on-line]. 19. března 2016, 10:14, s. 2. Dostupný z WWW: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7054/f3/eu130903.pdf>.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Prestiž povolání 2016, Sociologický ústav. [on-line]. 19. června 2016, 8:22. Dostupný z WWW: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7519/f3/eu160309.pdf>.

4.2 Výzkum TALIS 2013

V případě TALIS 2013 se jedná o šetření, které je prováděno Českou školní inspekcí. Spadá pod jeden z projektů OECD, tedy Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Koná se v 34 zemích světa a data výzkumníci sbírali pomocí dotazníků. Cílovou skupinou byli učitelé a ředitelé základních škol a odpovídajících ročníků gymnázií. Záměrem bylo zjistit, jaké je prostředí výuky a jaké podmínky učitelé mají pro svou práci. Výzkum TALIS se konalo poprvé v roce 2008, čeští učitelé se ho ale zúčastnili až v roce 2013, kdy se přidali spolu s dalšími deseti státy do výzkumného vzorku. Opětovné šetření TALIS by se mělo konat v roce 2018.

Sonda se zaměřovala na více oblastí učitelské profese, hlavní zjištění se týkala oblasti vyučovacích postupů a spolupráce učitelů, hodnocení učitelů a poskytování zpětné vazby, profesního vzdělávání a rozvoje, atmosféry na pracovišti, vlastní zdatnosti učitelů a pro nás významné položky – spokojenosti učitelů v jejich zaměstnání. Část problematiky se také týkala ředitelů škol, kterým se ale v rámci této práce věnovat nebudeme.

Z krátkého shrnutí výsledků, vyplývají zajímavé záběry. U vyučovacích postupů se otázky týkaly toho, jak moc zařazují učitelé různé vyučovací postupy do výuky, včetně aktivizujících vyučovacích způsobů. Z oblasti šetření vyplynulo, že učitelé jsou nakloněni konstruktivistickému postoji výuky, formám vyučování, které přenáší aktivitu z učitele na žáka. Důležité v tomto ohledu je to, že se odklání od frontální výuky k výuce, která bude pro žáka aktivnější a více ho zapojí, aby pouze pasivně nepřijímal informace. V oblasti vzdělávání učitelů a jejich profesního rozvoje se výzkum týkal několika věcí. V první řadě šlo o zaškolovací programy, u kterých vyplynulo, že 62% učitelů pracuje ve školách, kde přístup k formálnímu zaškolovacímu programu nemají. Pokud jsou učitelé zaškoleni, tak neformálním způsobem a mentorování není na českých školách obvyklé ve srovnání s ostatními zeměmi. Co se týká dalšího profesního vzdělávání, 82% učitelů uvedlo, že se zúčastnilo nějaké formy vzdělávání v minulém roce. Nejčastěji se jedná o kurzy či semináře, které se týkají vyučovaného předmětu nebo metod výuky. Nejvíce učitelů cítí potřebu vzdělávat

se na poli výpočetní techniky využitelné pro vyučování, zvládání chování žáků a vedení třídy.

Další část výzkumu se týkala hodnocení učitelů a poskytování zpětné vazby. Směrem k hodnocení se všichni čeští učitelé setkávají s formálním hodnocením probíhajícím nejčastěji hodnocením od ředitelů (nebo vedení školy), které se uskutečňuje nejčastěji prostřednictvím hospitací ve vyučování. Z výzkumu vyplynuly i další možnosti hodnocení, mezi ty patřila diskuse s učitelem o jeho práci, či diskuse, které bylo podnětem hodnocení rodičů. Ze zkoumání ve všech 34 zemích vyplývá, že dvě třetiny učitelů učí na školách, ve kterých formální hodnocení nevede ke změnám platu. V České republice to ale úplně neplatí, ředitelé alespoň občas zohledňují formální hodnocení při tvorbě platu. Z odpovědí ředitelů zároveň vyplývá, že pokud je práce učitele klasifikována špatně, pak je toho hodnocení zahrnuto do platu. Čeští učitelé zároveň dostávají zpětnou vazbu, nejčastěji od ředitele či vedení škol, ale také od některého z kolegů či někoho mimo školu (např. z České školní inspekce). Nepotvrdilo se, že by větší míru zpětné vazby měli začínající učitelé oproti ostatním kolegům. Forma zpětné vazby je stejně jako u formálního hodnocení prováděna nejčastěji prostřednictvím hospitací, další možností je analýza výsledků testů žáků či průzkum mezi žáky nebo rodiči. Zpětná vazba má význam na posílení sebedůvěry učitele a jeho motivaci, ale také na jeho uspokojení z vykonávané práce, v minimální míře na kariérní postup.

V oblasti atmosféry ve třídách a školách se výzkumníci zaměřili na dvě oblasti, jednak šlo o vztahy mezi učiteli ve sboru a za druhé o vztahy se žáky. V oblasti týkající se vztahů mezi učiteli se většina učitelů vyjadřuje kladně, jako pozitivum jsou uváděny diskuse o problémech, vzájemný respekt či sdílení úspěchu. Nedostatky spatřuje 25% učitelů ve spolupráci s místní komunitou. V rámci naší práce předpokládáme, že práci s komunitou je myšleno práce s okolím žáků, tedy rodiči či zákonnými zástupci.

Z výzkumů ve všech zemích vyplynulo, že učitelé 79% vyučovací hodiny věnují vyučování, ale i zde se objevují výjimky, kdy učitelé uvádějí, že minimálně 30% hodiny musí obětovat administrativním povinnostem a zajišťování kázně.

V České republice je dokonce procento vlastního vyučování v hodině 84%, což je o něco vyšší, než je mezinárodní průměr.

Nejdůležitější v rámci naší práce je kapitola sedmá, která se snaží postihnout *Subjektivně vnímanou vlastní zdatnost učitelů a jejich spokojenost v zaměstnání*. Z výsledků vyplývá, že devadesát pět procent dotázaných učitelů je se svou prací ve škole, kde působí, spokojeno. Další zajímavé zjištění se týká volby učitelského povolání, většina učitelů se vyjádřila v tom smyslu, že nelituje toho, že se rozhodla pro učitelské povolání (92%), jedna třetina dotázaných přemýšlí nad tím, zda by jiné povolání nebylo lepší. Zároveň ale sedmdesát pět procent dotázaných říká, že kdyby se mohli znovu rozhodnout, vybrali by si práci učitele.

Zajímavý je i pohled učitelů na prestiž jejich povolání, který vyplývá z šetření TALIS. „Z výsledku za všechny země zapojené do šetření TALIS 2013 lze usuzovat, že si většina učitelů nemyslí, že by si společnost povolání učitele vážila (69%), přičemž v ČR jsou učitelé v tomto ohledu ještě skeptičtější (88%).“⁵⁴

4.3 Výzkum Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

Šetření Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy nazvaný *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitňování jejich práce*, probíhal od 25. 3. do 17. 4. 2009. Sonda měla několik cílů, v první řadě se snažil postihnout názory učitelů na jejich profesi, motivaci učitelů, volbu povolání učitele. Následně se zaměřoval na přednosti a nedostatky přípravy učitelů, na to, jak učitelé vnímají současný vzdělávací systém či jak provádějí změny ve vyučování.

Respondenty byli učitelé prvního a druhého stupně základních škol a učitelé škol středních.

Hlavní výsledky zjištění ukázaly, že pro učitelské povolání se respondenti rozhodli poměrně brzy. Většina se rozhodla již před vstupem na vysokou školu, někteří dokonce již během studia na střední škole či v dětství. Větší část učitelů kdyby měla znovu volit, tak by se rozhodla pro povolání učitele. Rozhodnutí

---

⁵⁴ TALIS, Výzkum ČŠI. [on-line]. 20. března 2016, 8:15, s. 62. Dostupný z WWW:

<<http://www.csicr.cz/html/TALIS2013-NZ/flipviewerexpress.html>>.

TALIS, Výzkum ČŠI. [on-line]. 20. března 2016, 8:15. Dostupný z WWW:

<<http://www.csicr.cz/html/TALIS2013-NZ/flipviewerexpress.html>>.

Příloha č. 1 – Graf Spokojenost učitelů se svým výkonem ve škole a s postojem veřejnosti k učitelům

stát se učitelem byl nejdůležitějším faktorem zájem o práci s dětmi a následně potřeba svobody a tvořivosti. Zájem o práci s dětmi je nesmírně důležitý, neboť boduje i mezi důvody, proč učitelé ve své práci zůstávají. Zároveň se jako další důvod ukazuje radost z toho, že mohou děti něco naučit.

Pokud bychom se podívali na druhou stranu, tedy na důvody proč učitelé pomýšlí na ukončení své kariéry, zjistili bychom, že důvodem je především psychická a fyzická náročnost povolání. Dále je to ale také faktor na straně žáků, a to jejich nezájem o vyučování a nerespektování učitele. Významně se na tomto uvažování podílí také špatné finanční ohodnocení a „malý rozdíl ve finančním ohodnocení dobré a špatné práce.“⁵⁵

Ve výzkumu se zjišťovaly i důvody, proč mladí lidé nechtějí vstoupit do učitelského povolání. Nynější kantoři vidí problém především v nízkém platovém ohodnocení, náročnosti povolání a stresu, ale také v tom, že lidé nemají chuť pracovat s žáky, kteří nemají zájem a respekt z učitele. Jako další důvody uvádí absence platového postupu, ale také nízkou společenskou prestiž učitelů.

Zároveň se odhalovaly motivy, které vedly mladé lidi ke studiu na pedagogické fakultě. Mezi nejčastějšími motivy byla touha stát se učitelem, následoval ji zájem o aprobační obor. Objevovaly se i další důvody, ale v menší míře, těmi byla kupříkladu touha po zisku vysokoškolského diplomu či potřeba doplnit si vzdělání.

Šetření se také týkalo náhledu na přípravu na pedagogických fakultách. Nejčastěji souhlasili respondenti s tím, že na školách mají kvalitní teoretickou přípravu a naučí se plánovat výuku. Největší nedostatek vidí naopak v tom, že se nenaučí, jak v praxi předcházet kázeňským problémům a zvládat neukázněné žáky. Jinou nedokonalost vidí učitelé v tom, že se nenaučí odhadnout rozsah a náročnost látky pro žáky a jak látku efektivně podat. V neposlední řadě považují za významné mínus nedostatečnou či nekvalitní praxi na školách.

---

⁵⁵ Výzkum MŠMT: *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitnění jejich práce* TALIS, Výzkum ČŠI. [on-line]. 20. března 2016, 9:18, s. 8. Dostupný z WWW:<www.msmt.cz/file/10100_1_1/>.

V oblasti kladů učitelské profese považují kantoři za největší výhody rozmanitou a tvořivou práci, dostatek volného času a také smysluplnost práce s dětmi a stálý kontakt se světem mladých. Za negativní pak považují psychickou náročnost a stres, ale i nízké platové ohodnocení.

Co se týče platového ohodnocení, mají učitelé pocit, že ke zlepšení podmínek by vedlo plošné zvýšení finančního ohodnocení, zároveň mají dojem, že by se finanční ohodnocení mělo zvyšovat v závislosti na kvalitě odvedené práce.

Detailněji se jednotlivým závěrům tohoto i předcházejících výzkumů, budeme věnovat v kapitole páté, srovnáme názory informantů se stanovisky a výsledky respondentů z jednotlivých výše analyzovaných šetření.

4.4 Další výzkumy a literatura

V rámci jednotlivých otázek využijeme i další šetření, jedním z nich je sonda Sociologického ústavu při Akademii věd - *Názory občanů na státní maturitu a na školné na veřejných vysokých školách*. Výsledky této sondy srovnáme s odpověďmi našich respondentů v jedné z otázek. Další výzkum, kterého využijeme, hodnotí pohled veřejnosti na české školství, stejně jako u předchozího porovnáme reakce našich informantů s názory veřejnosti. U některých otázek se vrátíme k odborné literatuře a srovnáme její stanoviska s námi získanými odpověďmi.

5 Výzkum v rámci diplomové práce

5.1 Metodologie

5.1.1 Cíle výzkumu

V rámci výzkumu, který jsme prováděli na půdě Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, jsme se snažili zachytit pohled učitele na jeho profesi. Naše důvody výzkumu nejlépe vystihuje citát: *„Pojetí profese a sebepojetí učitele – způsob, jak přemýšlí o sobě a své práci, jejím smyslu i efektech, v čem vidí těžiště profese, jak vnímá nároky a požadavky na učitele, čemu věří, jak svou učitelskou činnost prožívá, jaké má hodnoty a postoje – mají zásadní vliv na vše, co učitel dělá a jak se rozhoduje.“*⁵⁶ Naším cílem bylo zaznamenat převážně to, jak budoucí učitelé hodnotí postavení učitele, jak vnímají nároky na učitelské povolání, co je motivovalo k tomu, aby se vydali na dráhu učitele a co považují oni osobně za klady a zápory učitelské profese.

Výsledky tohoto šetření jsme srovnávali s tím, co vyplývá z odborné literatury i z výzkumů, které různým způsobem reflektují povolání učitele.

5.1.2 Realizace výzkumu

Pro realizaci výzkumu byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Definování kvalitativního výzkumu bývá složité, jak uvádí Hendl *„neexistuje jediný obecně uznávaný způsob jak vymezit nebo dělat kvalitativní výzkum.“*⁵⁷ Následně uvádí definici významného metodologa Creswella: *„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“*⁵⁸

Tato strategie bývá považována za pružný typ výzkumu, protože je možné v průběhu šetření upravovat a doplňovat otázky. Za výhody výzkumu jsou považovány podrobný popis a vhled do jedinců, událostí, možnost analyzovat

---

⁵⁶ STRAKOVÁ, Jana a kol.. Profesní přesvědčení učitelů základních škol a studentů fakult připravujících budoucí učitele. *Pedagogika: časopis pro vědy o vzdělávání a výchově*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2014, roč. 64, č. 1, s. 35.

⁵⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha, 2005, s. 49.

⁵⁸ Tamtéž, s. 50.

fenomén v přirozeném prostředí či možnost reakce na dané podmínky a situaci. Nevýhodou pak je, že není možné získané poznatky zobecnit na celou populaci, analýza a sběr dat bývají časově náročné a výsledky mohou být ovlivněny výzkumníkem.⁵⁹

Nevýhody kvalitativního výzkumu jsme se snažili překlenout tím, že dané šetření uvádíme do souvislosti s již zpracovanými kvantitativními výzkumy, které se zaměřují na profesi učitele.

V rámci výzkumů je možné odpovídající oslovovat pojmem respondenti a v kvalitativním zkoumání se nabízí také možnost říkat jim informátoři či informanti.⁶⁰ V této práci bylo užito všech tří možností oslovení či pojmenování odpovídajících, v následujících kapitolách budeme jednotlivé termíny využívat synonymicky.

Námi vytvořené šetření probíhalo v období od 16. března do 30. května 2016 a zúčastnilo se ho devatenáct informantů.

5.1.3 Výzkumný vzorek

Celkem bylo uskutečněno devatenáct rozhovorů s různými informanty. Zastoupeno bylo sedmnáct žen a dva muži. Všichni respondenti jsou studenty Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, převážná část z nich studuje magisterský program, zbývající informátoři studují program bakalářský.

5.1.4 Sběr dat

Sběr dat probíhal pomocí rozhovorů s informátory. Forma rozhovoru byla vybrána z několika důvodů. Hlavním důvodem bylo, že rozhovor je vhodné užívat, když se snažíme získat „*informace o názorech, postojích, záměrech, nebo chceme-li se dozvědět, jak respondent rozumí určité situaci či jevu.*“⁶¹

Rozhovor byl zvolen s ohledem na své výhody, především se jednalo o přímý kontakt tazatele a respondenta. Dále to byla výhoda v pružnosti a možné modifikaci otázek během dotazování. Tazateli bylo umožněno dovysvětlit

---

⁵⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha, 2005, s. 50 – 52.

⁶⁰ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha, 2009, s. 110.

⁶¹ SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: 2011, s. 89.

jednotlivé otázky „a zároveň požadovat dovysvětlení ze strany respondenta.“⁶² Během výzkumného šetření se projeví i některé nevýhody výzkumné metody, a to v první řadě její časová náročnost či možnost zkoumání menšího počtu respondentů.⁶³

Konkrétní forma rozhovoru, kterým byly zjišťovány informace, se označuje jako strukturovaná. Tento druh rozhovoru můžeme také označit jako řízený nebo strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. „Jde o rozhovor, v němž jsou již určeny jak otázky, které je třeba položit, tak jejich pořadí.“⁶⁴ Výhody této formy rozhovorů jsou jednoznačně v tom, že se dají lépe vyhodnocovat jednotlivé odpovědi, nevýhodou je určitá formalizace rozhovoru oproti narativnímu či polostrukturovanému rozhovoru. V některých případech tyto rozhovory bývají omezovány časově, což se ale netýká tohoto výzkumného šetření.⁶⁵ Informátoři měli možnost odpovídat do té chvíle, kdy byli sami přesvědčeni o tom, že řekli veškeré informace, které se jim zdály důležité k položené otázce.

Strukturovaný rozhovor jsme zvolili z několika důvodů. Jednak proto, abychom mohli „co nejvíce minimalizovat efekt tazatele na kvalitu rozhovoru.“⁶⁶ Zároveň proto, abychom získali odpovědi, které se snadněji analyzují, a také z toho důvodu, že jsme pracovali s náhodně vybranými respondenty a nebyla možnost opakovat celý výzkum.

Informantům bylo kladeno více druhů otázek. Na počátku zkoumání jim byly položeny dvě uzavřené otázky týkající se jejich pohlaví a programu studia na pedagogické fakultě. Konkrétně se jednalo o polytomické otázky. Polytomické otázky jsou dotazy, kde respondent vybírá ze dvou variant odpovědí. Zároveň se jednalo o jednu z podob polytomických otázek, otázku výběrovou. Informant si měl vybrat pouze jednu variantu. V případě tohoto výzkumu se jednalo o otázky muž/žena a program studia, na výběr bylo studium bakalářské nebo magisterské.

---

⁶² SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: 2011, s. 89.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha, 2009, s. 112.

⁶⁵ Tamtéž, s. 110 – 112.

⁶⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha, 2005, s. 173.

Zbývající otázky byly tzv. volné otázky. Informátoři neměli „žádnou variantu odpovědi“⁶⁷. Nespornou výhodou této formy odpovídání je to, že se informanti mohou vyjádřit natolik, nakolik to uznají za vhodné. Nejsou omezováni možnostmi, u nichž se může stát i to, že jim nevyhovuje žádná z uzavřených odpovědí. Respondenti tak mohou vyjádřit svůj názor do takové šíře, do jaké se jim to zdá důležité. Nevýhodou je již zmíněný problém s vyhodnocováním.

Navzdory vyjádřeným nevýhodám se přikláníme k tomu, že výhody rozhovoru převažují nad jeho negativy.⁶⁸

5.1.5 Průběh rozhovorů

Rozhovory s informanty byly realizovány v prostorách Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy nebo v jejich blízkosti. Byly prováděny diplomantkou osobně a všichni respondenti dobrovolně souhlasili se zařazením do šetření a byli informováni o anonymitě svých odpovědí. Jejich reakce byly zaznamenány do počítače, případně, s jejich souhlasem, nahrávány.

Časová náročnost rozhovorů se lišila podle jednotlivých respondentů, rozhovory nebyly časově omezeny, respondenti měli možnost vyjádřit se ke každé otázce v míře, kterou oni sami považovali za adekvátní.

5.2 Analýza dat – Přehled výsledků výzkumného šetření

Výsledky výzkumného šetření jsme zpracovali postupným interpretováním jednotlivých otázek rozhovoru, který sloužil jako nástroj našeho výzkumu. Otázky jsme nejprve rozebrali obecně a následně jsme výsledky z nich uvedli do srovnání s již zmíněnými výzkumy různých institucí, ale také s tím, co obsahuje odborná literatura.

Pohlaví respondentů

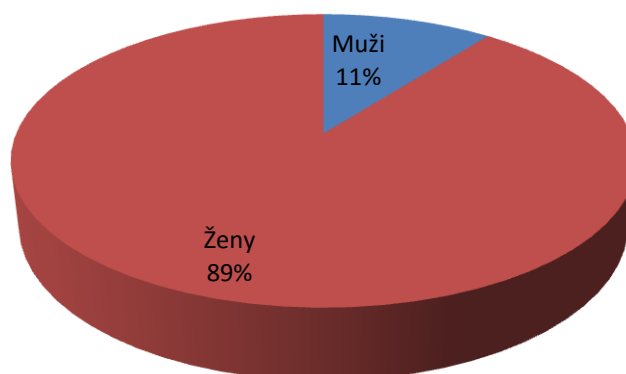
První otázka byla polytomická a týkala se pohlaví respondentů výzkumu. Z výsledků vyplývá, že 89% respondentů tohoto výzkumu bylo zastoupeno ženami (jednalo se o 17 respondentů z celkového počtu), zbývajících 11% pak tvořili muži (2 respondenti z celkového počtu).

---

⁶⁷ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha, 2009, s. 102.

⁶⁸ Tamtéž, s. 102 – 103.

Graf č. 1 - Pohlaví respondentů

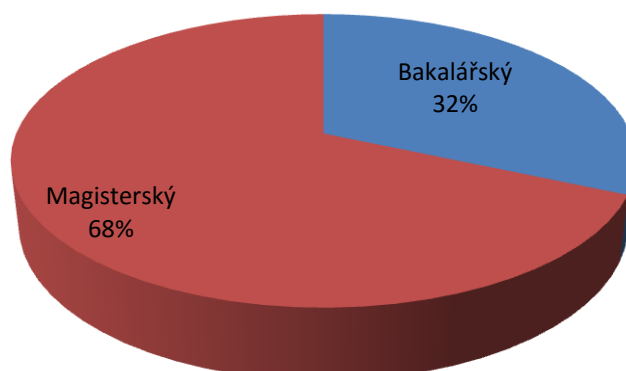

Snažili jsme se respondenty vybírat tak, aby byla zastoupena obě pohlaví, přesto zastoupení není rovnoměrné. To přičítáme především tomu, že studium na pedagogické fakultě navštěvují ve větší míře ženy.

Studijní program informantů

Druhá otázka byla také polytomická a týkala se studijního programu, který momentálně respondenti absolvují v rámci Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. Na výběr měli respondenti studium bakalářské či magisterské, nebylo nutné uvádět konkrétní programy či obory studia.

Graf č. 2 - Studijní program

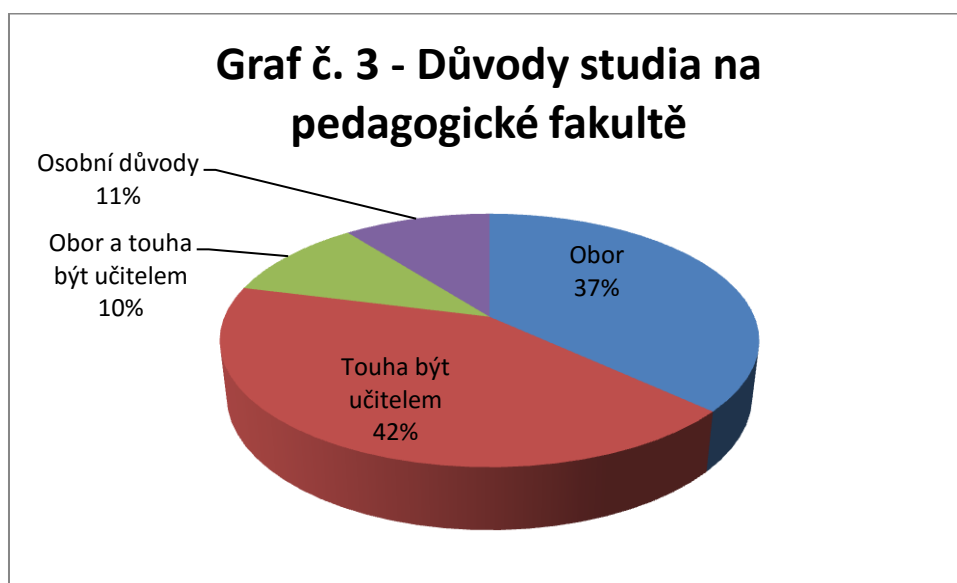
V tomto ohledu jsme se snažili zapojit obě skupiny studujících, převahu mají studenti magisterského programu, a to z toho důvodu, že náš výzkum je zaměřený

především na ně. Otázky jsou složeny tak, aby odpovídaly spíše člověku, který se již nachází téměř v závěru studia, a co je důležité má za sebou pedagogickou praxi či je nyní již činným učitelem na základní nebo střední škole.

Důvody studia na pedagogické fakultě

U třetího dotazu se již jednalo o otázku otevřenou. Konkrétní formulace otázky zněla: *Proč jste se rozhodl/a studovat na pedagogické fakultě?*

U většiny respondentů v odpovědi na otázku volby studia zaznělo, že se toužili stát učitelem, učit děti, tato reakce se objevila u osmi respondentů (42%). Druhým nejčastějším důvodem byl obor studia, objevil se u sedmi respondentů (37%). U dalších dvou respondentů figurovala kombinace obojího, tedy touha stát se učitelem i studovaný obor. Zbývající respondenti uvedli osobní důvody jako příčinu svého studia na pedagogické fakultě.

Z grafu jasně vyplývá, že dva hlavní důvody studia mají téměř totožné procento zastoupení. Procento studentů, kteří si pedagogickou fakultu zvolili z důvodu touhy stát se učitelem, je ale nepatrně vyšší. V rámci této otázky se kromě již zmíněných osobních důvodů, neobjevily jiné údaje o tom, proč studenti přicházejí ke studiu na pedagogické fakultě. Z jejich odpovědí jsme vybrali ty, které se nám zdály nejzajímavější:

„Chtěla jsem odmala učit, chtěla jsem být v kontaktu s dětmi.“

„No, protože jsem chtěla vždycky učit. Ne vždycky, ale od dětství.“

„Protože chci být učitelkou. Byla jsem rozhodnutá už před nástupem, od druhého ročníku na gymplu.“

„Chtěla jsem studovat češtinu,“

„Rozhodla jsem se z toho důvodu, že jsem chtěla studovat jazyk a společenské vědy. Ta kombinace mi přišla vhodná na pedagogické fakultě, přemýšlela jsem, co mi to studium dá do budoucna a do života, chtěla jsem získat všeobecný přehled, co se týká věd a ten jazyk mi přijde, že se dá v životě taky dobře využít. Brala jsem to pragmaticky.“

„Protože mě zajímala literatura a hudba (obory studia), protože literární věda přišla mým rodičům příliš abstraktní, poradili mi, abych šel na pedagogickou fakultu,“

Výzkum, který provádělo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitnění jejich práce* se také snažil zjistit, jaké jsou motivy pro studium učitelské profese. Z těchto výzkumů se jeví jako nejzávažnější důvod zájem o práci s dětmi, ten je následován potřebou svobody a tvořivosti a třetím důvodem je pak mladé prostředí a možnost zůstat duševně mladým. Tento výzkum se nezaměřoval jen na již pracující učitele, ale také na studenty. Výzkum se týkal studentů posledních ročníků pedagogických fakult a zúčastnilo se ho 496 respondentů. U studentů byly odpovědi v podstatě stejné jako u pracujících učitelů, v první řadě to byla práce s dětmi, svoboda a tvořivost, potřeba vychovávat a mladé prostředí.⁶⁹

Jako zajímavé se nám jeví srovnání s naším výzkumem, v první řadě tedy práce s dětmi se shoduje s významnou částí našeho šetření. Naš výzkum ale také jako velmi podstatný důvod studia odhalil zájem o studované obory, který ale ve výzkumu MŠMT naprosto chybí.

Studium na pedagogické fakultě a placení školného

Otázka byla položena následovně – *Šli byste studovat pedagogickou fakultu*

---

⁶⁹ Výzkum MŠMT: *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitnění jejich práce*. [on-line]. 3. června 2016, 10:18, s. 8 - 12. Dostupný z WWW:<www.msmt.cz/file/10100_1_1/>.

i kdyby se platilo školné? Účelem otázky bylo zjistit, jak velká je motivace studentů ke studiu na pedagogické fakultě. Odpovědi respondentů se lišily. V několika případech zazněla otázka, zda by se školné platilo všude nebo jen na pedagogické fakultě, protože i tato skutečnost byla pro respondenty důležitá. Respondenti byli vyzváni, aby kromě odpovědi ano/ne, uvedli i důvody svého rozhodnutí.

Převážná část respondentů uvedla, že by šla studovat na pedagogickou fakultu, i kdyby se školné platilo. Šlo o osm respondentů, konkrétně se vyjadřovali takto:

„Ano, nemám jiný obor, který bych chtěla studovat – směrem k učitelství.“

„Ano, školné - peníze se dávají na to, aby fakulta byla dobrá.“

„Ano, dělala jsem přijímačky jenom sem, protože jsem chtěla na pedagogickou fakultu do Prahy, ped'ák byl jasná volba.“

„Ano, platím ho (školné) kvůli delšímu studiu.“

Pouze jeden respondent uvedl, že by znovu na pedagogickou fakultu nešel. Zbývající respondenti by se rozmyšleli podle toho, zda by se platilo pouze na pedagogické fakultě nebo i jinde. Pokud by měli možnost jít někam, kde by se školné neplatilo, tak by dané škole dali přednost. Pokud by se platilo všude, šli by na pedagogickou fakultu.

„Ano. Pokud by se jinde neplatilo, rozmyšlela bych se, jaká škola by pro mě byla vhodnější, kdyby na všech (se platilo), tak na pedagogickou.“

„Kdyby nebyla jiná možnost, kde by se neplatilo, tak ano.“

„Kdyby se platilo na všech školách – asi jo, kdyby se někde neplatilo, tak tam.“

Zajímavým závěrem této otázky je, že pro respondenty bylo důležité to, zda se platilo všude či nikoliv. Chtěli by studovat, ale školné pro ně ve většině případů představovalo problém.

Podobný názor na školné vyjádřili také respondenti ve výzkumu *Názory občanů na státní maturitu a na školné na veřejných vysokých školách*. Výzkum probíhal v září 2015 formou standardizovaného dotazníku a provádělo jej Centrum pro výzkum veřejného mínění při Sociologickém ústavu Akademie věd České republiky. I zde se, podobně jako v našem šetření, vyjádřily tři čtvrtiny dotázaných

(74%) proti placení školného na vysokých školách, pouze jedna pětina respondentů se vyjádřila pro. Téměř polovina respondentů z nejmladší generace rozhodně nesouhlasí s placením školného, naproti tomu ve střední generaci je to pouze jedna třetina dotázaných.⁷⁰

Změna povolání

Další otázka výzkumu se zabývala změnou povolání, tedy tím, zda by studenti, kdyby měli možnost, změnili své povolání. Přesné znění otázky bylo: *Kdybich se mohl/a vrátit v čase a vybrat si jiné povolání, udělal/a bych to?*

Převážná většina respondentů (74% - 14 informantů) odpověděla, že by povolání nezměnila, někteří se ale přikláněli k tomu, že by změnili obor svého studia.

„Nevybral bych si jiné povolání.“

„Já jsem chtěla tohle vždycky dělat, takže ne.“

„Ne, protože mě učit baví, nebaví mě škola, ale já učit chci, nezměnila bych to, čím chci být.“

Tři respondenti uvedli, že by povolání změnili. Jejich důvody se liší.

„Ano, například na překladatelství zaměřené na angličtinu.“

⁷⁰ Výzkum: Názory občanů na státní maturitu a na školné na veřejných vysokých školách. [on-line]. 6. června 2016, 18:36, Dostupný z WWW: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7433/f3/or151019.pdf>.

„Ano, učitel není dostatečně finančně ohodnocen.“

Velmi zajímavou odpověď uvedl i respondent, který řekl, že si není jistý, jestli by povolání změnil.

„Každý den bych odpověděl jinak – ano, protože učitelské povolání přináší řadu těžkostí, se kterými se moje duše těžko srovnává. Ne, protože se mi líbí, přijde mi, že to je povolání, které má smysl, dá se ovlivňovat společnost.“

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se při svém šetření *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitňování jejich práce* také pozastavilo nad touto otázkou. Z jejích výsledků vyplývá, že většina učitelů (56%) by si vybrala znovu profesi učitele, kdyby měla možnost opětovného výběru. Při detailní analýze můžeme zjistit, že na položenou otázku: *Kdybyste měl/a možnost se v čase vrátit, vybral/a byste si jiné povolání?* odpovědělo rozhodně ne – 19% a 37% pak spíše ne, 6% respondentů si nebylo jisto.

Naproti tomu ale 38% dotázaných by si zvolilo jiné povolání. Jedná se především o nespokojené učitele a také ty, kteří si vybrali povolání jako *východisko z nouze*. Analýza nesledovala důvody změny povolání, z výsledků ale vyplývá, že změnu povolání by si vybral každý druhý učitel fyziky a chemie a také každý druhý učitel z Prahy. Rozdíl je také v pohlaví, kde by povolání častěji měnili muži.⁷¹

Srovnáme-li námi provedené šetření s šetřením MŠMT *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitňování jejich práce* a výzkumem TALIS 2013, docházíme k velmi podobným závěrům. Z výzkumu MŠMT vyplývá, že více než polovina učitelů kdyby si mohla znovu zvolit, by si vybrala povolání učitele, stejná výpověď vychází i z výzkumu TALIS 2013, kde je to dokonce kolem sedmdesáti procent respondentů⁷², stejně jako v našem výzkumu. V obou uvedených šetřeních se objevila i část respondentů, kteří by svou práci změnili (zhruba 30%), toto procento je u našich respondentů o něco nižší.

---

⁷¹ Výzkum MŠMT: *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitnění jejich*. [on-line]. 3. června 2016, 10:18, s. 32. Dostupný z WWW: <www.msmt.cz/file/10100_1_1/>.

⁷² TALIS, Výzkum ČŠI. [on-line]. 20. března 2016, 8:15, s. 73. Dostupný z WWW: <<http://www.csicr.cz/html/TALIS2013-NZ/flipviewerxpress.html>>.

Klady učitelské profese

Další námi položená otázka se zaměřovala na klady učitelské profese. Přesné změní otázky pro informanty: *Co vy osobně považujete za klady učitelské profese?* Odpovědi na tuto otázku byly velmi různorodé, což považujeme na dobré, neboť to ukazuje na šíři možností učitelského povolání. A také na to, že každý respondent přistupuje ke své profesi jinak. Mezi opakovanými důvody byla práce s dětmi (lidmi, 11 respondentů) a výhodné časové podmínky (10 respondentů) a možnost ovlivňování studentů do budoucna, v pozitivním smyslu slova (7 respondentů). Také se objevily reakce směrem k oborům a učení toho, co oni sami mají rádi a možnosti dalšího sebevzdělávání, ale i seberealizace a práce, která má smysl či různorodost zaměstnání (kreativita, nestereotypnost). Jiné reakce se objevily jen ojediněle, mezi nimi byly kupříkladu: zlepšení renomé našeho státu, osobní pohled na předmět, zakomponování morálního poselství do výkladu, otevření očí žákům nebo setkávání s mladými lidmi.

Příklady odpovědí respondentů:

„Různorodá práce, nedělá se pořád to samé, prázdniny, práce s lidmi.“

„Dětem můžu předat něco osobního, nějaký osobní pohled na předmět, můžu do výkladu zakomponovat nějaký morální poselství a utvářet tak mysl budoucí generace.“

„Možnost ovlivnit pozitivně děti, asi moc?“

„Jednak si myslím, že je hrozně fajn, že tě to táhne k dalšímu vzdělávání – potenciál rozvíjení – obory, ale i v mezilidském kontaktu – dvacet třicet dětí. Studenti, kteří jsou každý jiný, aby se dalo poznávat charakter, jejich reakce, jednání, osudy. Je to hodně obohacující v sociální oblasti. Prázdniny, ženská s dětmi doma, máte podobný režim, škola končí ve dvě ve tři.“

„Na praxi mě napadlo hlavně to, že si myslím, že je to jedna z prací, která může mít smysl. Vidiš, že ti to něco přináší, můžeš někoho ovlivnit, něco naučit a vidíš to prostě. Tam vidíš ten dopad, má to nějaký efekt, někdy taky může být špatnej. Pak ještě výhody – můžeš se celý život vzdělávat a možná i nevím takový ty klišé, že se setkáváš s mladými lidmi, může ti to něco přinést, když děláš v kanclu, všem je třicet, pětatřicet, je to jiný.“

„Kreativitu. Člověka to nutí pořád něco dělat, že nezakrní, to že má kontakt s dětma, když o to stojí. Tím pádem zůstává v nějakém centru dění, musí sledovat, co se děje, to souvisí s tím prvním.“

„Mezi klady určitě patří kreativita toho povolání, myslím, že když člověk dělá učitele, každý den je pro něj jiný. Mění se mu ty třídy, žáci, tak se musí přizpůsobovat tomu prostředí, ve kterém je, měnícímu se a posouvat se dál, v tom co dělá, jak učí. Sám sebe může tou profesí zdokonalovat, z mého pohledu je to významný povolání z toho hlediska, že je tam velká moc ovlivňovat žáky a studenty a formovat jim budoucí život, ač se to někdy nezdá – to jakého potkáme učitele na základní škole, například v první třídě, může změnit přístup žáka ke studiu, profesi, životu. Myslím to tak, že když potkáš špatnou učitelku v první třídě, otráví tě to, neseš si to celý život.“

„Určitě práce s dětma, kterou mám ráda. Prázdniny, je to vhodné i pro rodinný život, prostě myslím si, že tohle povolání je hodně dobře skloubitelné, jde dohromady s rodinným životem a já jsem rodinný typ. Nechci být v práci do osmi do večera, mít čas na děti – volné víkendy, prázdniny, neřešit hlídání. Mně na tom imponuje i to ovlivňovat, formovat druhé, děti a mládež. Dát i něco víc než jenom vědomosti, možnost nějakým způsobem ty děti vychovat, nejenom vzdělávat.“

„Naplňuje mě to povolání – práce se studenty, něco jim předávat, získat je pro obor, předat jim jiným způsobem, něco co mám ráda.“

Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitnění jejich práce konkretizovala také pozitiva učitelské profese. Respondenti měli vybírat tři nejvýznamnější výhody učitelské profese. Nejvíce byla zastoupena rozmanitá a tvořivá náplň práce (69%), následována byla dostatkem volného času (volná odpoledne, prázdniny ty kladně hodnotilo 59% informantů). Objevila se i smysluplnost práce s dětmi, naplnění z práce (54%) a stálý kontakt se světem mladých (51%). Mezi uváděnými důvody byl také osobní rozvoj, kulturní vyžití, autorita (učitel jako autorita pro děti) a společenská prestiž učitelského povolání, ta je ale důležitá pouze pro 7% učitelů.⁷³

---

⁷³ Výzkum MŠMT: *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitnění jejich práce*. [on-line]. 6. června 2016, 10:18, s. 33 - 35. Dostupný z WWW:<www.msmt.cz/file/10100_1_1/>.

Při porovnání našeho zkoumání s šetřením Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy nacházíme styčné body. Naši informanti stejně jako ti z výzkumu MŠMT uváděli často důvody – volný čas, práci s dětmi nebo rozmanitá činnost. Rozdílnost vidíme v tom, že respondenti pro diplomovou práci uváděli jako možnost i ovlivňování studentů, oproti tomu se mezi jejich odpověďmi neobjevily možnosti jako autorita či společenská prestiž uváděné v šetření MŠMT.

Přínos budoucí profese

U této otázky se nám objevila drobná překážka v tom smyslu, že část respondentů měla dojem, že dotaz je velmi podobný předcházející otázce týkající se kladů učitelské profese. Vícekrát se objevila motivace k tomu, že jako učitelé mohou předávat poznatky, postoje a v pozitivním smyslu ovlivňovat další generaci. Také se objevily reakce směrem k seberozvoji, možnosti rozšiřování obzorů, nezapomínání jazyka (který učí), ale i práce s lidmi. Ojediněle se vyskytly i jiné názory: být k něčemu dobrý, získat děti pro něco, pořád můžu být s dětmi, přizpůsobení se vlastním dětem, naučit se pohotovosti (okamžitému rozhodování, schopnosti rychle reagovat), vzdělávat budoucnost národa či obohacení a poznávání druhých.

Příklad uváděných odpovědí:

„Totéž, co v předchozí otázce.“

„V podstatě to samé. Člověk může nějak vychovávat a vzdělávat druhé.“

„Pro sebe? Pořád můžu být s dětmi.“

„Praxe v práci s lidmi, to se dá učit pořád, v tom se dá pořád zlepšovat.“

„Přínos učitele? Ovlivňuje děti, je schopný je manipulovat, dobrým směrem, předat jim něco svého, posunout dál, protože škola je velká instituce, po rodině.“

„Můj velký přínos bude to, že mě jazyk baví – nezapomenu jej. Zapomíná se to jednoduše, donutí mě to nezapomenout, naučit studenty se domluvit, aby jim to k něčemu bylo, měli solidní základ pro další studium.“

Obtíže učitelské profese

Tato otázka se zaměřovala na to, co budoucí učitelé považují v této chvíli za nejobtížnější. Studenti magisterského studia mohli vycházet i ze své zkušenosti,

zčásti z již absolvovaných praxí, zčásti z toho, že někteří již pracují. Reakce informantů byly velmi různorodé. Vícekrát jsme zaznamenali obtížnost zaujmout děti, nadchnout je pro předmět studia, také obtížnost komunikace s rodiči nebo časová náročnost na přípravu či zodpovědnost za děti. Mimořádně se také objevily odezvy jako: kázeň, pořádek, autorita, respekt; finanční ohodnocení, vystudování oboru (český jazyk), být srozumitelný pro žáky, nedostatečná praxe, udržet si chladnou hlavu za každé situace, či myslet na spoustu věcí najednou, které učitel musí během své hodiny reflektovat (činnost žáků, svůj výklad apod.) ale také kritika (rodičů, studentů), nebo práce s lidmi, která se objevila i mezi klady.

„Bojím se osobního selhání, vypořádání se s neobvyklými situacemi, na které se necítím připravená.“

„Pořád, kázeň, autorita, respekt.“

„Ted' nejobtížnější? Finanční ohodnocení, komunikace s rodiči, komunikace s dětmi v tom smyslu, že je tam návaznost na dnešní rodiče, obtížné se k dětem dostat.“

„Komunikace s rodiči, komunikace s vedením – dohoda na tom, co je mojí filozofií výchovy, abych tam to, jak chci učit, mohla pojmout, není to vždy dovoleno. Kázeň žáků – to je takové běžné.“

„Časová náročnost, přípravy. Jako z dlouhodobého hlediska je to fyzicky i psychicky vyčerpávající, větší možnost toho, že člověk bude mít syndrom vyhoření. Náročný i to, že člověk se musí celý život vzdělávat, aby byl pořád ve styku s realitou, s novinkami ve výzkumu, co se týče i novinek a tak. A taky zodpovědnost, právní odpovědnost za děti, když s nimi někam jedeš.“

„Komunikace s rodiči, komunikace s vedením, získání nějaký smysluplný praxe během studia.“

Objevily se i dvě odpovědi, které nás při analyzování velmi zaujaly. Jedná se o jednotlivé odpovědi a není možné je proto zobecňovat, přesto je zde uvádíme, protože jsme došli k závěru, že jde o důležitá stanoviska směrem k učitelství.

„(...) Fakt se bojím sboroven, pro mě bude hodně obtížné nějak vyjít s ostatními pedagogy, když to vidím někdy na praxi, se ve mně všechno přičí. Až začnu sama učit, možná pochopíme jejich postoje, odevzdané, nějak to odučím, budu číst s dětmi

noviny na ZSV, ale zatím mě to hrozně irituje. Nechci se ve sborovně nějak přetvařovat, dělat, že nevnímám, jak ten druhý učí, bude to ve mně vřít.“

„Myslím, že v mé situaci začínajícího učitele asi zjistit hranice, kde jsem já a kde studenti. Na základce se ti tohle nestane, ale na střední jsou to jen o pár let mladší lidi. A taky ten přístup - dělám to správně? Mám tu hranici nastavenou správně? Jsem asi liberálnější, než třeba budu za pár let, možná se to změní. Obtížné jsou taky emoce- studenti mi nejsou lhostejní, přijdou s problémem a já se nechám vtáhnout. Je těžké odlišit lidský a profesní přístup, ale nechci, aby se to změnilo. Škola je hlavně o lidech, navíc v učitelské pozici jsi svědkem neskutečných příběhů, co všechno se může studentům stát. Je to práce, která nikdy nekončí, protože to řešíš i doma. A taky tě nikdo nepřipraví na to množství byrokracie.“

Tyto odpovědi jsme si dovolili zařadit, protože je považujeme za opravdu poutavé, jednak z toho důvodu, že učitele děsí něco takového jako je spolupráce se staršími kolegy a zároveň považujeme za důležité i to, že je skutečně těžké najít hranice mezi autoritou a důvěrností směrem k žákům. Odpovědi nás zaujaly, protože ukazují učitele z trochu jiného pohledu a nastiňují něco, co není možná na první pohled na učiteli zjevné, ale jistě je to velmi závažné a důležité pro jeho práci. Například právě zmíněné sborovny, bylo by zajímavé zjistit, zda podobný názor nemá více respondentů, a to především proto, že reforma školství se zmiňovala o institutu mentora. A je otázkou, zda by tento institut nakonec nebyl pro začínajícího učitele spíše obtíží než výhodou.

Náročnost učitelské profese

Tato otázka mířila na to, zda učitelé považují své povolání za náročné, či nikoli a uvedení důvodů pro oba případy. Všech devatenáct respondentů odpovědělo kladně, že považují svou práci za náročnou. Jejich důvody se lišily, ale obecně za nejvíce obtížnou vnímají psychickou náročnost a problematiku času. Ve směru toho, že navenek vypadá práce učitele pouze jako odučených pár hodin, ale ve skutečnosti se k tomu váže daleko více času, spojeného s přípravami, opravami, hodnocením apod. Další různorodé odpovědi respondentů: sjednání kázně, kritika učitelů od rodičů, náročnost studia, další vzdělávání (sebevzdělávání), těžké vyjít s dětmi, malý plat nebo žádné ocenění, přípravy vyučování nebo empatie.

Ukázky odpovědí respondentů:

„Určitě, náročná psychicky tím, že nesmíme zapomínat, že se musíme individuálně soustředit na každého žáka, každý má jiný přístup k věcem, musíme mít osobní přístup, odhalit nějakou cestu k němu, k tomu jak mu učivo přiblížit. Nezapomínat, že by mělo docházet k nějaké aktualizaci práce – směrem k předmětu. Studuju znovu jednu školu – opakuje se to, učí se to stejným způsobem. Přístup? Profesor čeká stejnou odpověď.“

„Ano, za prvé psychicky – stresující povolání psychicky – zodpovědnost za hodně dětí, za x lidských životů.“

„Ano, ano, náročná určitě je, je důležitý, abys byla dobře naladěná, zaujmout třídu třiceti žáků, nutnost pozitivního naladění, musí být vidět na tobě, že máš sílu a zájem. Náročná na přípravu, podle mě i na hlas i hygienu hlasu, a na psychiku, já budu ten typ, co si bude všechno brát osobně, když je to nebude bavit, že jsem to špatně podala atd., že jsem to mohla udělat jinak.“

„Ano, já si myslím, že náročná na psychiku, musíš dělat psychickou hygienu, náročná i v tom sebevzdělávání, sledovat trendy a tak.“

Objevila se také časová náročnost povolání.

„Jo.. časově, přípravy. A tím, že potřebujeme improvizovat a vším okolo, na všechny strany – vyjít s dětmi, rodiči, vedením.“

„Jsem si jistá, že je náročná – nevypadá to, ale je náročná časově, učitel neskončí tím, že zazvoní – další práce – přípravy, opravování, mimoškolní akce. Navíc pracuje s lidmi – ne vždycky je dobrý den, dobrá nálada, já sama nejsem vždy v dobrém rozpoložení – náročná práce s lidmi.“

„Ano je, klade spoustu nároků na uchazeče i absolventa – studium je náročné. Absolvent – skvělý organizátor, time management musí být perfektní, pokud není schopen si udělat svůj rozvrh, bude ve škole dlouho. Musí mít obrovský přehled – učíš je postojům, hodnotám, v tom musí být učitel zběhlý, musí se neustále vzdělávat.“

Zajímavé odpovědi jsme zaznamenali u tří respondentů, kteří hodnotili, že učitelské povolání je náročné v tom smyslu, že kantor v sobě musí slučovat více povolání.

„Ano, člověk musí propojit několik profesí dohromady, to je tom to nejsložitější, z počátku asi i kreativitu; jak třeba udělat to, aby to děti bavilo, protože v dnešní společnosti panuje přesvědčení, že přijdeš, odučíš, máš pořád volno. Pro mě jsou nejsložitější zatím přípravy – nejdůležitější, nejsložitější, plánování hodiny, a to nemyslím na to okolo, člověk musí být psycholog, empatický, vcítit se do dětí.“

„Je, protože když se to dělá správně, tak je to pět – šest hodin podle úvazku stoprocentní nasazení, herecký, sportovní, mluvený výkon, nemůžeš na chvíli dát pryč pozornost. Musíš vnímat třicet podnětů, dobře dvacet, nesmíš dát najevo, že tě názory některého dítěte zajímají míň, i když tě zajímají míň. Herec trochu ve smyslu k dětem. Psychicky náročné na tu zodpovědnost.“

„Ano, velmi, tak určitě i tím, že člověk pořád je středem nějaké kritiky, jednak proto, že musíme být hodně znalostně vybavení, psychicky odolní, mít autoritu, musí být i dobrý člověk. Učitel by měl být i osobnostně vyzrálý. A ještě mám pocit, že v učitelském povolání se zrcadlí spoustu dalších povolání – člověk se setkává s různými věcmi – kdyby byl psycholog (šikana, sociální patologické jevy ve třídě, rodině), problémové věci, se kterými by se měl nějak rozklíčovat. Zároveň je to i vychovatel, vzdělává, vychovává. Taky je těžké, že je to možná trochu nedocenené ze strany společnosti, klesá autorita učitelů, kritika přebíje kladnou autoritu.“

Výzkum Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy se zaměřil vyloženě na zápory učitelské profese. Mezi nimi se objevují odpovědi podobné tomu, co naši respondenti odpovídali na předchozí dvě otázky, tedy otázku týkající se obtížnosti a náročnosti povolání.

Obdobně jako u kladů profese měli učitelé vybírat tři nejvýznamnější nevýhody. Nejvíce zastoupena byla *psychická náročnost povolání, stres* (63%), dále to bylo *nízké platové ohodnocení* (58%), *vztahy s rodiči a přístup rodičů* (21%), *rozjívění žáci, kteří nemají zájem o výuku a nerespektují učitele*, dále to byla *zodpovědnost, nejasné vymezení toho, co si může dovolit učitel a co žák, riziko rychlého vyhoření, administrativa, nízká společenská prestiž, fyzická náročnost*

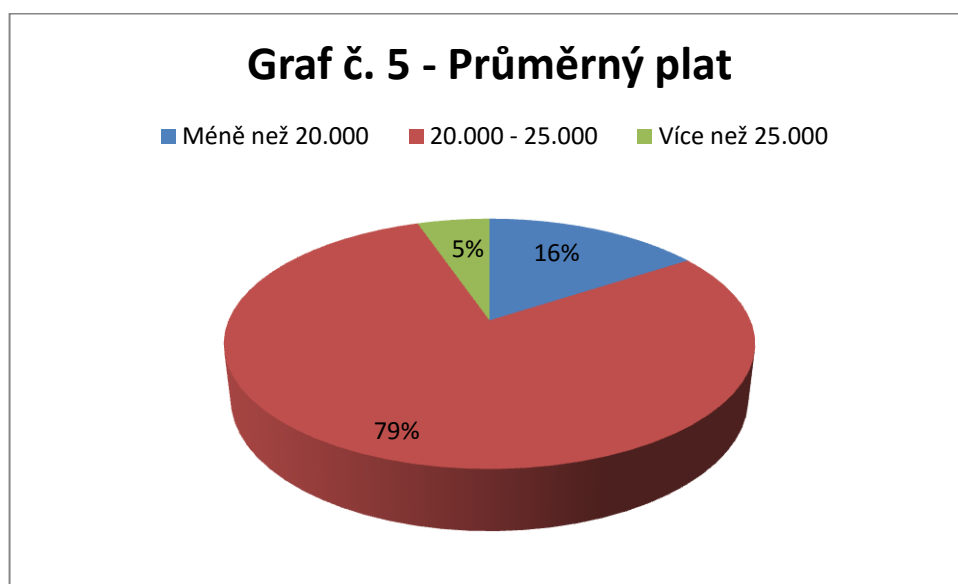

povolání, v menší míře také *nedostatečný podpůrný systém* a *vysoký počet žáků ve třídách*.⁷⁴

Shrneme-li tyto poznatky, docházíme k závěru, že i v této otázce se naši respondenti blíží k odpovědím těch z šetření MŠMT, stejně jako oni uváděli nejčastěji jako problematickou psychickou náročnost a objevily se u nich také vztahy s rodiči, zároveň ale ve více případech řeší zaujetí žáků, tedy to, aby se žákům líbila jejich výuka a časovou náročnost povolání, kázeň pak neřeší v takové míře jako respondenti MŠMT.

Průměrný plat českého učitele

V této otázce byla pozornost obrácena k tomu s jakou průměrnou částkou počítají budoucí učitelé za svou práci. Přesně byla otázka vymezena: *Kolik myslíte, že je průměrný plat českého učitele?*

Většina respondentů, tedy 15 dotázaných, na otázku odpověděla částku v rozmezí 20.000 – 25.000 korun. Pokud bychom tedy porovnali výše zmíněnou mzdu ve školství, která činila v loňském roce 25 734 korun s tím, co si učitelé myslí, zdá se, že respondenti počítají ještě s o něco nižším platem, než který zobrazuje průměr. Zbývající informanti se pohybovali pod průměrem, tedy pod dvaceti tisíci. Pouze jeden respondent uvedl částku vyšší, konkrétně situoval průměrný plat českého učitele mezi 30.000 – 35.000 korun českých.

⁷⁴ Výzkum MŠMT: *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitnění jejich práce*. [on-line]. 3. června 2016, 10:18, s. 35 – 37. Dostupný z WWW:<www.msmt.cz/file/10100_1_1/>.

Otázka na průměrný plat českého učitele byla do výzkumu zařazena záměrně. Jejím účelem bylo zjistit, zda studenti pedagogické fakulty ví, jaký plat ve školství je a následně potom zjistit jejich názory na jeho výši. Na tuto otázku navazovala otázka, která souvisela s hodnocením výše platu. Konkrétně se tedy jednalo o porovnání toho, zda mají respondenti pocit, že je plat učitele (plat, který si představují) dostatečný s ohledem na pracovní náplň, kterou učitel musí vykonávat.⁷⁵ Z této otázky vyplynulo, že pro 89% respondentů (17 odpovídajících) není plat dostatečný v porovnání s tím, jaká je pracovní náplň. Pouze jeden respondent odpověděl, že pro něj je ohodnocení uspokojivé, druhý respondent odpověděl, že je dostatečné, ale s ohledem na své osobní důvody. V těchto důvodech se zrcadlilo to, že žije v menším městě, ve kterém jsou nízké mzdy, a plat učitele je v porovnání s nimi postačující.

Zbývající respondenti odpověděli, že ohodnocení dostatečné není. Jejich důvody se lišily, ale převažovalo to, že se jedná o časově a psychicky náročnou profesi, ale také to, že je k práci potřebné vysokoškolské vzdělání. Respondenti mají pocit, že tyto skutečnosti nejsou v platu učitele zohledněny. Ukázaly se i jedinečné důvody: těžká práce, vyšší platy v zahraničí, byrokracie, ohled na integraci, zodpovědnost.

Uváděné odpovědi respondentů:

„Ne, nezohledňují obrovskou zodpovědnost, mnohem více času než jen je v té práci – doma, o víkendu, hodnocení neodpovídá.“

„Ne, není dostačující. Volno – ale taky se pracuje, velmi často, různá školení atd. – záleží na řediteli. Ve srovnání s ostatními vysokoškoláky je to nedostatečné, (učitel) je stejně dostatečný jako inženýr. Moje práce ovlivňuje budoucnost – naši, pokud ji udělám špatně, projeví se to, jestli to inženýr udělá špatně, projeví se to hned.“

„Ne, myslím si, že učitel nemůže zavřít svojí práci v kabinetě, nosí si ji s sebou, to má asi více povolání, další povolání jsou hodnoceny jinak. Učení jako takové – z pohledu společnosti – vidí učitele, který má 45 minut, pak přestávku, ale je to jen špička ledovce, učitel je tam do večera, spousta dřiny, práce a volného času, který není zohledněn ve mzdě.“

---

⁷⁵ Přesné znění otázky: *Myslíte si, že je ohodnocení učitelů dostatečné s ohledem na pracovní náplň?*

„Myslím si, že ne; protože je to jedna z nejhůře placených vysokoškolských prací. Časová náročnost je, když to spočítáš, je to časově náročné. Dá se z toho udělat pohodička, ale pokud to člověk chce brát seriózně, tak to nejde, nikdy nejdeš domů s čistou hlavou. Navíc je tam ještě byrokracie – papírování, třídnictví, šílený vedlejší další věci.“

„Ne, protože to neodpovídá vysokým nárokům a stresu a zodpovědnosti; vysoké nároky – přípravy, opravy; ale také vysokoškolské vzdělání.“

„Ne, jsou to vysokoškolsky vzdělaní lidé, práce je náročná psychicky. Navíc tomu povolání chybí prestiž – není to jediný faktor, ale když se žáci smějí učitel, v čem jezdí a mají lepší auto než on, tak je to problém.“

„Nemyslím si, že je dostatečné s ohledem na pracovní náplň. Myslím si, že vlastně to finanční ohodnocení u nás neodpovídá náročnosti povolání. Nevím, jak to přesně je v zahraničí, myslím, že my to máme horší.“

V reakcích je vidět, že informanti částečně opakují důvody, které uváděly u náročnosti povolání, zároveň se ale také objevují nové argumenty – prestiž, nízké platové ohodnocení. K otázce prestiže se vrátíme o několik otázek později.

Učitel/učitelka

V této otázce nám šlo o subjektivní názor informantů, jak vnímají pohlaví učitelů ve školství, zda mají pocit, že je ve školství více mužů či žen. Respondenti také měli uvádět důvody, které podle nich vedou k tomu, že je tam jednoho pohlaví více/méně. Respondenti docházeli k závěru, že určitě je ve školách více žen. Především v mateřských školách a školách základních, z otázky vychází to, že čím je stupeň vzdělávání nižší, tím více je v něm žen. Více mužů pak vnímají na vysokých školách. Někteří také zmiňují, že záleží na vyučovaných oborech, že muži jsou více v „chlapských“ oborech jako jsou zeměpis, dějepis, informatika, tělocvik, popřípadě na středních školách v průmyslových a technických oborech (automechanik apod.).

Důvody respondentů proč si myslí, že je více žen, se často shodovaly. Dvanáct respondentů uvedlo jako důvod nízké platové ohodnocení učitele, které je pro muže – učitele problematické, několikrát se objevila hypotéza o muži jako živiteli rodiny. Druhým nejčastěji uváděným důvodem byla souvislost s tím,

že ženy mají k dětem hlubší vztah (několik se opakovalo i to, že žena zastává roli matky) – 10 informantů.

Tyto dva argumenty se variovaly ve většině odpovědí respondentů:

„Vím, že je stoprocentně více žen. Proto, že je to přirozené – ženy patří k dětem – matky, více k povoláním, kde jsou děti, muži se k tomu moc nehlásí. Nejvíce žen v mateřské škole, nejvíce mužů na vysoké škole – vědátory. Míň mužů je na základní, více na střední vůči základce. Obory průmyslové, automechanik atd. Můžou se vyprofilovat, všeobecné je moc nebaví.“

„Více žen, stoprocentně, na základce, gympl, více se to rovná. Čím výše, tím je to vyrovnanější, první stupeň tam vůbec – čím to jde výše, tím se vyrovnává.“

„Na vysokých školách více mužů než žen. Na základní škole více ženy, bude to tím, že děti jsou více propojeny s matkou, ženský princip. Muži na vysoké škole, cítí, že jejich vlastní ambice přesahuje učitelský pud, lidé jsou vyspělí.“

„Hádal bych, že žen. Čím nižší stupeň, tím více žen, na střední vyrovnanější než na základkách. Finanční důvody, představa, že by chlap měl uživit rodinu – to je pro učitele těžké.“

„Drtivá většina žen, rozdíl na vysoké škole, tam vidím to, že je to půl na půl, ale už od školky všude samé paní učitelky, více na gymplu, na základní škole jen jeden. Bavi to ženy více, souvisí to s tím, že ve škole je paní učitelka, u menších dětí, nebo kvůli platu, muž by měl být živitelem rodiny, vzhledem k tomu platu lépe zajistí rodinu, když bude pracovat ve firmě než ve škole.“

„Rozdíl určitě je, převažují více ženy, z toho důvodu, chlap jako živitel rodiny, není to pro něj atraktivní profese, technické profese, to už tuplem není atraktivní. V počítačové firmě si vydělá třikrát čtyřikrát více – finance to je ten první důvod, to je úplně jasný. Prvostupňový – převažují ženy, pár chlapů znám, co jsou na prvním stupni, střední – na středních školách, nevím, jestli je více na středních – na středních, asi jo. Měli by mít víc o pár stovek než na základních, ale asi jo, co se týká odborných škol – učňáky, stavárny – to dělají chlapi, to záleží na zaměření školy, chlapů je málo ve školství.“

„No určitě je více paní učitelek, ale na střední už je docela dost mužů, základka převaha žen na střední škole padesát na padesát. Já si myslím, že to jsou finanční

důvody, ve většině rodin jsou tahouny, hlavou rodiny, přinést domů více peněz, pro ty chlapy asi jediný.“

„Myslím si, že ve školství je jednoznačně více žen nežli mužů, poměr není vyrovnaný určitě si myslím, že rozdíl mezi stupni jednotlivých škol je, např. v mateřské škole je většina žen z toho důvodu, že k těm menším dětem ženy lpí víc, mají k nim větší vztah, tady k těm malinkým dětem, na základní škole se objeví už víc mužů, pořád je to nepoměrné, k té vysoké škole je to atraktivnější čím více se stupňuje věk studentů – tím je to atraktivnější pro muže je učit Důvod? Muži obecně nemají úplně takový vztah k malým dětem, k hravosti v mateřské škole, první třídy, prvního stupně, oni se více obrací k odbornosti a tu chtějí předávat, tam si myslím, že je ten rozdíl. Proč je mužů méně, je finanční stránka, stále jsou bráni jako živitelé rodiny, je to pro ně těžší fungovat s tímto platem jako živitel rodiny.“

„Ano, čím vyšší stupeň – rozdělení – nejnižší – více žen mateřská, základní. Střední škola – je to vyrovnanější. Čím to je? Postavení žen ve společnosti, skloubit profese, obecně vhodnější pro ženy – čas a děti. A vzhledem k penězům, muž živitel rodin z platu učitele hypotéku určitě nezaplatí.“

„Více žen, čím nižší stupeň více žen, řekla bych, že je to tou prestižností toho povolání, ženy mají větší sklony k práci s dětmi,“

V některých výpovědích z rozhovorů je vidět, že převážná většina uvádí jako důvod nízké platové ocenění, a že stále převažuje představa, že pro muže je povolání nevýhodné proto, že by měl být živitelem rodiny, nebo tím, kdo bude hlavním obstaravatelem rodiny.

Otázku jsme srovnali s odbornou literaturou, konkrétně knihou *Moderní pedagogika* od Průchy a *Být učitelem* od Vašutové. *Moderní pedagogika* byla znovu vydána v roce 2013, považujeme tedy její informace za aktualizované. *Moderní pedagogika* mluví doslova o feminizaci, tedy o tom, že „ženy tvoří výraznou většinu“⁷⁶ ve skupině učitelů. Tento jev je vnímán negativně, protože většina studentů je ve škole minimálně vzdělávána učiteli (muži). Výzkum, který by se zaměřoval na důsledky tohoto trendu, zatím není k dispozici. *Moderní pedagogika* vychází z údajů z roku 2010, z těchto údajů vyplývá, že v České republice je v předškolním vzdělávání téměř 100% žen, v primárním je to 85% a v sekundárním

---

⁷⁶ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha, 2013, s. 180.

pak 56%. Objevuje se tedy tendence snižování počtu žen s růstem věku žáků. Podobně i v dalších zkoumaných zemích⁷⁷ je typické vysoké zastoupení žen v předškolním a primárním vzdělávání. V dalších stupních se zvyšuje počet mužů, ale přesto je i zde převaha žen. Česká republika při srovnání s průměrem zemí OECD má dokonce vyšší zastoupení žen než činí průměr. *Moderní pedagogika* se zaměřuje i na to jaké jsou příčiny feminizace českého školství. Nedá se přímo říct, který faktor je pro feminizaci nejdůležitější, je jich více a jsou různorodé. *Moderní pedagogika* uvádí: ustálené rozdělení práce mezi ženami a muži, nízkou finanční atraktivnost pro muže, nebo také píše o nižší náročnosti studia na pedagogických fakultách. K jednoznačnému závěru ale nedochází.⁷⁸

Obdobně i Vašutová mluví o feminizaci školství, uvádí ale, že se jedná o „*zcela přirozený socioprofesionální jev projevující se ve všech školských soustavách.*“⁷⁹ Stejně jako Průcha uvádí, že rozdílnost zastoupení žen je podle jednotlivých stupňů, nejvíce v mateřských školách, postupně stoupá počet mužů. Jako důvody toho, proč muži jsou na sekundárních stupních hojněji zastoupeni, uvádí vyšší věk žáků, vyšší prestiž středního školství, se kterým souvisí i vyšší společenský status učitele střední školy a lepší mzdové podmínky. Uvádí i další důvody proč si muži nevolí učitelství povolání, mezi nimi například: plat učitele nepostačuje pro zabezpečení rodiny, muži nemají dispozice pro práci s mladšími dětmi. Obrací se i k důvodům, proč si povolání volí ženy, v těch se objevuje kupříkladu výhodnost prázdnin pro ženu učitelku, stabilita práce státního zaměstnance nebo láska k dětem - „*Role matky je projektována do role učitelky.*“⁸⁰ V neposlední řadě se Vašutová zamýšlí nad důsledky feminizace, ke kterým patří rozhodování, které přebírá ženské rysy, ale i kupříkladu to, že rodiče využívají toho, že je v pozici učitelky žena a chovají se k nim agresivně.⁸¹

Porovnáme-li výslednici našeho výzkumu s literaturou, zjišťujeme, že naši respondenti dochází ke stejným závěrům, tedy, že ve školství je více žen, a že důvody se týkají vztahu ženy k dětem a hlavně finanční stránky učitelského povolání, které je proto pro učitele-muže nevýhodné. Zajímavé by bylo,

---

⁷⁷ Země OECD - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

⁷⁸ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha, 2013, s. 180 – 185.

⁷⁹ VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Být učitelem: co by měl učitel vědět o své profesi*. Praha, 2007, s. 19.

⁸⁰ Tamtéž, s. 20.

⁸¹ Tamtéž, s. 19-20.

jak navrhuje Průcha prozkoumat, jaké důsledky má feminizace pro studenty, a zda by tyto důsledky byly natolik podstatné, aby vedly k plošnější změně ve školství.

Prestiž učitelského povolání

Otázka prestiže učitelského povolání se nám v rámci naší práce ukázala jako velmi zajímavá. Odpovědi respondentů se nám rozdělily na dvě části. Někteří z nich se obraceli k tomu, jak oni sami vnímají své povolání, jiní reagovali na to, jak je vnímáno společností. Část respondentů uvedla obojí.

Majorita respondentů (10 odpovídajících) uvedla, že oni sami považují své povolání za prestižní, nebo že by mělo být považováno za vážené. Tito informanti ale zároveň uvedli, že mají pocit, že společnost jejich povolání jako prestižní nevnímá. Menší část respondentů řekla, že si nemyslí, že je jejich povolání prestižní buď z jejich pohledu, nebo z pohledu společnosti (6 respondentů). Nejzajímavější reakce se objevila ve dvou odpovědích, kdy respondenti reagovali na to, že znají výzkumy prestiže povolání a nerozumí tomu, jak je to ve skutečnosti.

„V mých očích je, ale v očích ostatních není – kdo neumí, učí. Prestižní je podle mě lékař – záchrana lidského života. Učitelka srovnatelná tak se zdravotní sestrou, ošetrovatelkou. Učitel – někde spíše níže.“

„Obecně není prestižní – z pohledu společnosti. Z mého pohledu to je náročné a prestižní povolání na vývoj společnosti. Podle společnosti právník, doktor. Já si myslím, že učitel z mého pohledu je prestižnější než právník – morální hodnoty, které nese, s lékařem, ten zachraňuje život, to je asi víc.“

„Pro mě prestižní je, obecně pro společnost moc prestižní není – což si myslím, že je špatně. Nedoceněné povolání, nevím s čím srovnat, lékař je pro mě prestižní, stejně tak učitel, dneska se rodiče spíš se školou hádají, což si myslím, že je špatně.“

„Pro mě osobně to povolání prestižní je, ale obecně si myslím, že není prestižně vnímáno, což podle mě není dobře, ale taky, když to vezmu z časového hlediska, myslím, že třeba v dnešní době ta prestiž klesla oproti minulosti, ale myslím, že by se stát měl snažit navrátit prestiž k tomuto povolání, protože je důležité pro budoucí generaci, aby děti učili kvalitní učitelé. Prestižní povolání pro mě je povolání lékaře, které si myslím, že je i tak vnímáno obecně, myslím, že se můj názor shoduje

s většinou. Naproti tomu povolání právníka je vnímáno prestižně obecně, ale já si myslím, že to platové ohodnocení za jeho práci není například férové ve srovnání s učitelským povoláním. Obecně povolání učitele si myslím, že je vnímáno někde na střední úrovni, přiřadila bych to k práci v bance.“

„Ambivalentní pocit. Na jednu se říká, že učitelé mají pocit, že to povolání prestižní není – plat, chování žáků. Ale jsou výzkumy, že učitelé jsou na předních příčkách. Jak se stalo, že my sami (učitelé) nemáme pocit prestiže, když společnost ho údajně má?“

Poslední odpověď jednoho z našich respondentů vhodně shrnuje náš názor na danou problematiku. Z výše uvedených šetření vyplývá, že učitelé patří mezi pět nejprestižnějších povolání⁸², ale jak z našeho výzkumu, tak kupříkladu z výzkumu TALIS 2013 vyplývá, že učitelé tento pocit nemají. V šetření TALIS dokonce 88% českých učitelů uvedlo, že mají pocit, že si společnost jejich práce neváží. Což je o 20% více učitelů než ve světovém průměru.⁸³ Také výzkum MŠMT *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitňování jejich práce* se obrací k prestiži učitelů. Nezajímá se konkrétně o to, zda učitelé mají vysokou či nízkou prestiž, ale uvádí ji jako možnou odpověď například u otázky důvodů, proč si mladí lidé nevybírají učitelství. MŠMT se pak také zaměřilo na otázku, jak zvýšit prestiž učitelského povolání. Nejčastěji uváděnými důvody bylo zvýšení finančního ocenění, následně pak, že by se o zvýšení prestiže mělo postarat ministerstvo školství či média by měla více hovořit o významnosti učitelského povolání.⁸⁴

Otázku, která nám vyplynula z výzkumu a porovnání jednotlivých šetření, považujeme za velmi důležitou, ačkoliv nejsme schopni ji adekvátně zodpovědět. Domníváme se, že by stálo za další šetření, kde je ona mezera mezi tím, že učitelé nemají pocit prestižnosti svého povolání, ale občané obecně jejich povolání

---

⁸² Prestiž povolání 2013, Sociologický ústav.[on-line]. 19. března 2016, 10:14, s. 2. Dostupný z WWW: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7054/f3/eu130903.pdf>. Prestiž povolání 2016, Sociologický ústav. [on-line]. 19. června 2016, 8:22. Dostupný z WWW: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7519/f3/eu160309.pdf>.

⁸³ TALIS, Výzkum ČŠI. [on-line]. 3. června 2016, 8:15, s. 62. Dostupný z WWW: <<http://www.csicr.cz/html/TALIS2013-NZ/flipviewerexpress.html>>.

⁸⁴ Výzkum MŠMT: *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitnění jejich práce*. [on-line]. 3. června 2016, 10:18, s. 50 - 51. Dostupný z WWW:<www.msmt.cz/file/10100_1_1/>.

za prestižní považují.

Pohled veřejnosti na české školství

Respondentům byla položena otázka, jak si myslí, že česká veřejnost nahlíží na školství. Větší polovina respondentů se vyjádřila, že se domnívá, že veřejnost bere školství spíše jako špatné, nebo považuje jeho úroveň za nízkou. Pouze tři respondenti se vyjádřili v tom smyslu, že je mínění veřejnosti o školství dobré, nebo ho nepovažují za špatné.

„Veřejnost má pocit, že je nízká úroveň školství.“

„Spíš špatnou, podle toho, co slyším okolo...Lidé když slyší ped'ák...“

„Spíš horší než dobrou; v zahraničí jsou na tom lépe – Češi to vidí, posílají děti studovat do zahraničí, traduje se, že tam jsou už jinde, že tam je školství založeno jinak.“

„Češi obecně myslí o všem to nejhorší, mají špatnou představu asi spíš. Těžké říct,“

„Řekl bych, že považuje za špatnou. Vzhledem ke všem článkům, kampaním, srovnávacím testům – vychází, že děti jsou hloupé. Nepřipravuje je na život, ve školách se učí špatně.“

„Já myslím, že si většina myslí, že je dobrý.“

„To úplně nevím, já si myslím, že to vnímají, že bývalo dobré, ale teď jak jsou ty inkluze tak to jde do kyttek. Moderní metody, děti si jenom hrajou, nic nedělají.“

Zde je zajímavé porovnání s výzkumem *Hodnocení různých typů škol pohledem české veřejnosti*, který proběhl v září 2015 a byl testován téměř na 1000 respondentech. Vychází z něj totiž, že: „čeští občané hodnotí kvalitu vzdělávání na vybraných typech škol poměrně příznivě.“⁸⁵ Polovina respondentů si myslí, že české školství má dobrou kvalitu výuky. Kladné ohodnocení převládá

---

⁸⁵ Výzkum: *Hodnocení různých typů škol pohledem české veřejnosti*: [on-line]. 9. června 2016, 7:32, s. 1. Dostupný z WWW: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7430/f3/or151012.pdf>.

nad záporným u všech stupňů škol, základní školy a gymnázia jsou respondenty hodnoceny nejlépe.⁸⁶

V této otázce považujeme za důležité, že učitelé sami mají z veřejnosti pocit, že vnímá učitelství negativně, ale z uvedeného výzkumu vyplývá, že to tak není. Objevuje se proto otázka, čím je i zde způsobeno to, že kantoři vnímají negativně pohled na školství, ale společnost tento pocit nemá?

Poslední dvě otázky našeho výzkumu byly směřovány ke změně ve školství. První se specializovala na reformu školství a informovanost budoucích pedagogů o ní a druhá pak na hodnocení jejich dosavadní přípravy na vysoké škole a případné změny ve vzdělávání.

Reforma školství

Větší část respondentů (58%, 11 respondentů) na otázku: *Víte něco o reformě školství, která se chystá? Pokud ano, jak jí hodnotíte?* odpověděla kladně. Zbývajících osm respondentů se vyjádřilo negativně, z těchto osmi respondentů bylo pět odpovídajících bakalářského studijního programu.

Informace respondentů o reformě se lišily, stejně tak jako jejich hodnocení tohoto kroku MŠMT. Někteří hodnotí kladně platové přidání, jiní soudí, že to nebude o moc vyšší růst platu. Objevilo se i celkově negativní hodnocení nápadu, ale také dva respondenti soudí, že nápad je to dobrý, ale není zcela domyšlený.

„Ano, vím, ale asi o jiné reformě. Tabulky, další vzdělávání, skládat zkoušky a s tím dohromady budeš postupovat výš. Z hlediska profesního dobré, ale platově se mi to moc nezdá.“

„Myslíš kariérní řád? Zaslouchla jsem, ale více jsem se v tom nepitvala, stejně to nezvýší plat o tolik.“

„Kariérní řád? Tak jak je připravený, je na nic, si myslím, že to není žádná motivace pro učitele, jinak o reformě toho moc nevím.“

---

⁸⁶ Výzkum: *Hodnocení různých typů škol pohledem české veřejnosti*: [on-line]. 9. června 2016, 7:32. Dostupný z WWW: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7430/f3/or151012.pdf>.

„Kariérní řád. Něco málo vím. Pokud chtějí zavést kariérní řád, nejsem proti. Mentor pro ostatní, aby měl to ohodnocení, skládat zkoušky, abych potom mohl učit, tak to nikdo na ty školy nepůjde. Pokud budou platy stejné jako na začátku, zkoušky před tím ještě, nebudeš ve škole 7-8 let, radši půjdou na jinou školu, když neudělají zkoušky na konci.“

„Adaptační období, kariérní systém, další dva body si nepamatuju; kariérní řád, kdyby tam byly větší platové rozdíly tak jo, ale myslím, že na to nejsou peníze, minimální plat by měl být jako teď dvacet dva tisíc, pak by to mělo stoupat podle kariérního řádu, pokud by to šlo maximálně o pět tisíc, tak to nemá smysl.“

„Ano, kariérní řád. V zásadě dobrá myšlenka, ale... mám pocit, že se chce spustit něco, co není dostatečně připravené, chci se dál vzdělávat, platové ohodnocení za to je příjemný bonus. Na druhou stranu nevidím důvod. Po škole jdeš hned učit a znovu přezkušovat nechci, nechci být ve třiceti začínající učitel, na úrovni školy – o známostech. Líbí se mi ta specializace, že se odliší, že ten, kdo učí třicet let, nemusí být dobrý učitel, klidně to může dělat třicet let špatně.“

„Ty různý stupně, začátečník, dělají se nějaké atestace, něco málo vím. Je to dobře, protože to lidi motivuje, je tam skok mezi tím, roky – myslím, že po dvou letech. Dobré.“

„Kariérní řád? Myslím si, že by se to do budoucna to finanční ohodnocení mělo stupňovat právě podle délky vykonávání povolání, a právě, že se to bude více rozčleňovat? Ale konkrétně nevím, vím, že by se mělo přidávat na platu.“

Příprava na pedagogické fakultě

V prvé řadě si dovolíme upozornit na to, že tuto otázku jsme pokládali pouze studentům magisterského studia a studentům vyšších ročníků studia bakalářského, u několika respondentů, kteří byli studenty prvního ročníku, jsme tuto otázku vynechali, neboť se domníváme, že po dvou semestrech ještě nemají náhled na danou problematiku.

Přesto tato otázka leckdy vzbudila u respondentů velký zájem, jejich odpovědi byly často velmi rozsáhlé. Respondenti byli upozorněni, aby se pokusili své odpovědi zobecnit do bloků týkajících se pedagogicko-psychologické přípravy

a příprav oborových. Třebaže na to byli upozorněni, často zacházeli do podrobností týkajících se jejich rozmanitých oborů.

Shrneme-li jejich poznatky ze studia, pak můžeme konstatovat několik opakujících se tendencí. V první řadě to bylo několikeré poukázání na nedostatečnou praxi v rámci studia. Značná část respondentů uvedla jako nevyhovující pedagogicko-psychologickou přípravu. Jejich postoje se lišily, ale v zásadě ji uváděli jako nedostatečnou, či příliš teoretickou. Další převažující tendencí bylo kladné hodnocení oborů, ačkoliv i zde se našly výjimky, kdy studenti teoretické poznatky hodnotili jako přehnané, případně nevyužitelné pro praxi.

Z odpovědí respondentů vybíráme pouze jejich části, týkající se zobecnění jednotlivých oblastí, neboť často účastníci hovořili přímo o svých oborech, či jednotlivostech, které se jim na oborech líbí, nebo jim vadí.

„Jsem hůře připraven na obecně pedagogickou komunikaci – hůře hodnotím předměty společného základu (pedagogické, psychologické praxe). Lépe jsem připraven oborově – ale taky to není žádná sláva, ale za to asi nemůžou učitelé jako já sám.“

„Určitě nedostatek praxe. Chybí provázanost teorie s praxí – celé bakalářské studium – zatím se moc měnit nebude. V některých předmětech až zbytečně moc se hrabou poznatky, které se v životě neužiju, i kdybych učila na gymplu, nevyvážené – např. světová literatura, něco zbytečně rozsáhlé.

Pedagogika a psychologie? Zbytečně moc teorie, člověk si začíná tyhle věci uvědomovat, až když vidí tu třídu, jak funguje, až když mezi dětmi je, chybí provázanost s praxí, když nám to jenom říkají, zbytečné předměty – dva semestry filozofie. Jednoznačně nepřipravena – na inkluzi nejsem vůbec připravená, jak řešit šikanu ve třídách – to by mělo být povinnou součástí přípravy. Celkově práce s dětmi, to by měla být povinná součást – děti s SPU – povinně. I třeba co se týče papírování – to se člověk nedozvěděl vůbec, měla jsem volitelný – zjistila jsem si to, to by mělo být povinné. Výběr – prostě mít možnosti si ty pedagogicko-psychologické vybrat. Ted' se cítím připravená více – díky tomu, že pracuju.“

„Kladně hodnotím – hodně teoretických znalostí – nechtěla bych to zrušit na úkor praxe, ale chtěla bych k tomu ještě nějakou průběžnou praxi, i kdyby ve formě náslechu, i kdyby to neměla být výuka, i kdyby to měly být jen dva měsíce, ale chodit

tam za studia a znát ty děti. Záporně? Prerekvizity, nástupní plat je malý a je špatné, že se dostaneme do praxe za takovou dobu.“

„Já si myslím, že z pedagogiky a psychologie ano. Říkali nám o reformách, řešilo se SPU, SPCH. Oborově? Nikdo do tebe nelije kuchařku, pomůže ti spíš ta praxe, oborově jo, ale ne tu didaktickou složku, to se musíš prokousat praxí, spíš ta odbornost a ne ta didaktika. Šikana ne, kázeň bych snad dokázala udržet.“

„Dobrá výbava z hlediska vědomostí – základ pro předmět. Nedostatečná praxe. Představovala bych si rok drtit vědomosti a další roky ve škole, v praxi.“

Na tuto otázku mířil i výzkumu MŠMT *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitňování jejich práce*. Učitelé měli souhlasit/nesouhlasit s určitým uvedeným tvrzením. V případě oborové teoretické přípravy 70% učitelů potvrdilo, že se jim zdála tato příprava kvalitní, zároveň více než polovina učitelů se shodovala s tvrzením, že je fakulta dobře připravila na povolání učitele, 37% učitelů ale s výrokem nesouhlasí. Největší deficity cítí respondenti v praktickém zvládnutí kázeňských problémů, jednání a práce s rodiči a práce ve třídě, kde mají žáci různé vzdělávací potřeby. Jedním z hlavních zjištění je také to, že učitelé mají pocit, že nemají dostatek praxe ve školách (nebo, že je nekvalitní, rozhodně souhlasilo 13% respondentů a dalších 33% se k tomuto výroku přiklání). Zároveň se objevila i problémovost administrativy či využívání různých výukových metod. Výzkum uváděl i další otázky, které se například zaměřovaly na to, zda na pedagogických fakultách učí osobnosti, či zda se budoucí učitelé naučí odhadnout rozsah a náročnost látky pro určitou skupinu žáků.⁸⁷

Při srovnání naší sondy s výzkumem MŠMT vidíme styčné body mezi nedostatkem praxe, který uvádí naši respondenti stejně jako informanti MŠMT, obdobně i kvalitní oborovou přípravu. Výzkum MŠMT se následně zaměřuje jiným směrem, například se obrací k metodám, jednání s rodiči nebo osobnosti vyučujících. Naš výzkum směřoval více k vyučovaným předmětům, například k pedagogicko-psychologické přípravě, tu ale výzkum MŠMT nehodnotil. Celkově docházíme k závěru, že z tohoto porovnání a celkově výsledků, je důležité, že praxe učitelů je stále nedostatečná.

---

⁸⁷ Výzkum MŠMT: *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitnění jejich práce*. [on-line]. 3. června 2016, 10:18, s. 9, s. 25-30. Dostupný z WWW:<www.msmt.cz/file/10100_1_1/>.

5.3 Závěr praktické části

Výzkum hodnotíme jako zajímavou sondu do pojetí budoucích učitelů a jejich názorů na budoucí povolání. Výzkum se zaměřoval především na studenty magisterského studia Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. Z šetření vyplynulo, že školné by pro většinu z nich bylo problematické, zároveň své povolání by většina z nich nezměnila. Za kladné na svém povolání považují nejčastější práci s dětmi a časové uspořádání. Svou práci zároveň považují za náročnou, a to především v oblasti psychické. Většina z respondentů ohodnotila průměrný plat učitele o trochu nižší, než ve skutečnosti je, tento plat se větší části informantů nezdá dostatečný s ohledem na vykonávanou práci. Zajímavé závěry pocházejí z otázek týkajících se prestiže a úrovně školství. Respondenti, ve shodě se zkoumanými učiteli jiných výzkumů, hodnotí, že česká společnost (v zahraničí je to obdobné) nepovažuje učiteléské povolání za prestižní, ale z výzkumů prestiže povolání vyplývá, že tomu tak není. Nabízí se proto zde zajímavá otázka, kde je onen rozdíl mezi hodnocením učitelů a veřejnosti? Současně z našeho výzkumu vyplynulo, že mají budoucí učitelé pocit, že společnost vnímá úroveň školství za špatnou, nebo nízkou, z výzkumů veřejnosti ale vyplývá, že ji považují spíše za dobrou, proto se i zde otevírá otázka toho, zda tento názor je pouze subjektivním pocitem našich respondentů, nebo zda i ostatních učitelů. A v případě, že ano, čím je to způsobeno?

Z výzkumu i s porovnáním s odbornými publikacemi vyplynulo, že české učitelství je feminizované. Za důvody respondenti uváděli především nízké platové ohodnocení učitele, které podle nich pro muže není dostatečné s ohledem na to, že je ve většině případů živitelem rodiny.

Poslední oddíl šetření se týkal změn ve školství. O reformě školství většina z nich měla určitou představu a věděla i jak by měl fungovat kariérní řád, jejich hodnocení tohoto kroku MŠMT bylo rozdílné. Shodné rysy se objevily při hodnocení přípravy na pedagogické fakultě. Budoucí učitelé uváděli jako problematickou nedostatečnou praxi a také pedagogicko-psychologickou přípravu.

Celkově nám z šetření vyplývá poměrně znatelná shoda s kvantitativními výzkumy, prováděnými ať Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Sociologickým ústavem či jiným organizacemi (např. OECD).

Závěry z naší sondy není kvůli její kvalitativní podobě možné zobecnit, přesto vidíme smysl našeho výzkumu v několika bodech. V první řadě v tom, že dané šetření otevřelo několik zajímavých témat a upozornilo na některé zajímavé otázky týkající se učitelského povolání v oblasti prestiže i hodnocení veřejnosti školství. Taktéž máme pocit, že je zajímavé se zamyslet nad důvody feminizace učitelských sborů a také nad přípravou budoucích učitelů.

6 Atestace jako cesta

V této kapitole bychom rádi shrnuli možnosti atestací, které by se v budoucnu učitelům měly nabízet. Nynější ministryně školství Kateřina Valachová promýšlí různé možnosti jak vylepšit postavení učitelů. Valachová v únoru 2016 k učitelskému povolání přímo řekla: „*Není to o platech, je to o postavení učitelů. A pokud si učitelů vážíme, nemůže nadále respektovat to, že vydělávají polovinu platu zaměstnanců s vysokoškolským vzděláním.*“⁸⁸ Dále komentovala, že souhlasí s žádostí odborů a chce vyjednávat s ministerstvem financí. Předseda odborového svazu František Dobšík snahu ministryně podporuje, a to i vzhledem k nepedagogickým pracovníkům, kterých by se zvýšení platů také mělo týkat.

Ministerstvo školství chce nový kariérní řád přednést vládě, aby ho projednala již v březnu, následně by řád měl být přednesen v červnu Poslanecké sněmovně. Pokud by byl schválen, mohl by začít platit od roku 2018.

Zmíněný kariérní systém dělí učitele do tří stupňů:

- a) První stupeň – začínající učitel.
- b) Druhý stupeň – samostatný učitel.
- c) Třetí stupeň – vynikající učitel.

Postupy mezi stupni by se uskutečňovaly pomocí atestací. Posouvání kariérním systémem předpokládá také zvýšení finančního ohodnocení učitelů. Přejít na druhý stupeň, tedy ze začínajícího učitele na učitele samostatného, by činil zvýšení tarifního platu o 1000 korun. Zároveň by učitel při postoupení měl získat pracovní smlouvu na dobu neurčitou. Postoupení z druhého stupně na stupeň třetí, tedy ze samostatného učitele na učitele vynikajícího by také měla být ohodnocena zvýšením tarifního platu, a to o 5000 korun. Jako problém se ale jeví to, že peněžní dopad na rozpočet státu by byl více než čtyři miliardy korun.⁸⁹

---

⁸⁸ MŠMT – Zvýšení platu učitelů. [on-line]. 7. března 2016, 7:45. Dostupný z WWW:<
<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ministryne-podporuje-pozadavek-odboru-na-zvyseni-platu?highlightWords=Kate%C5%99ina+Valachov%C3%A1>>.

⁸⁹ Tamtéž.

Zároveň se ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, Kateřina Valachová vyjádřila k podpoře zvýšení platů učitelů už pro rok 2017. Zasazuje se o zvýšení platu o deset procent.⁹⁰

O změně kariérního řádu se mluvilo už v roce 2013. Ministerstvo vydalo zprávu, že chystá nový kariérní systém pro učitele. Měl se týkat učitelů mateřských, základních a středních škol, ale také vyšších odborných škol. První náměstek ministra Jindřich Fryč k tomu řekl: „*Od kariérního systému si slibujeme zvýšení prestiže učitelského povolání ve společnosti a zvýšení zájmu o učitelské povolání mezi mladými lidmi. Chtěli bychom dát začínajícím i zkušeným učitelům perspektivu odborného růstu během jejich profesního života,*“⁹¹ O atestacích v rámci učitelského povolání se mluví už od roku 2009. A stejně jako v předpokladu nynější ministryně i v tomto roce se u atestace mluvilo o možnosti zvýšení platu po jejím získání. Otázkou tedy zůstává, jestli se nějaká změna prosadí za vlády nynější ministryně, nebo učitelé budou nadále čekat.

V sondě pro tuto práci se budoucí učitelé vyjadřovali také v tom smyslu, že považují platy za nízké s ohledem na práci, kterou budou vykonávat. Je proto zajímavé se zamyslet nad tím, že už i budoucí učitelé, kteří ještě ve většině případů nejsou v praxi, považují své ohodnocení za nedostatečné.

---

⁹⁰ MŠMT – Zvýšení platu učitelů. [on-line]. 7. března 2016, 7:45. Dostupný z WWW:<
<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ministryne-podporuje-pozadavek-odboru-na-zvyseni-platu?highlightWords=Kate%C5%99ina+Valachov%C3%A1>>.

⁹¹ MŠMT – Kariér řád. [on-line]. 7. března 2016, 7:30. Dostupný z WWW
<<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ucitele-by-mohli-v-budoucnu-prochazet-ctyrymi-kariernimi?highlightWords=atestace+u%C4%8Ditel%C5%AF>>.

7 ZÁVĚR

Shrneme-li dosavadní text, můžeme konstatovat, že v teoretické oblasti se zaměřovala diplomová práce na vymezení pojmu učitel, snažila se postihnout, zda je učitelství profesí a také jaké jsou sociální a ekonomické podmínky tohoto povolání. Vymezení pojmu učitel proběhlo na základě odborné literatury, konkrétně několika publikací zabývajících se tímto povoláním. Následně byl pojem vymezen školským zákonem a zákonem o pedagogických pracovnících. Pro účely této práce jsme si stanovili i pracovní definici učitele. Zároveň jsme se ztotožnili s tím, že považujeme učitelství za profesi a ne za semiprofesi, jak bývá v některých publikacích vymezována.

V následující části práce jsme se zaměřili na ekonomické a sociální podmínky učitele. Ekonomické podmínky jsme analyzovali prostřednictvím platu učitele, který je složen ze dvou částí, těmi jsou nároková a nenároková složka. V nadcházející části jsme porovnávali mzdu učitele s průměrnou mzdou. Při srovnání v roce 2015 nám vyšlo, že průměrný plat ve vzdělání byl o něco nižší než průměrná mzda. Dále jsme srovnávali plat učitel s jinými vysokoškolskými povoláními, z těchto srovnání vyšel plat učitele o značnou část nižší než platy těchto povolání.

Praktická část byla rozdělena na dva oddíly. Prvý se věnoval problematice výzkumů učitelské profesí. Tato šetření analyzovala profesi učitele z několika pohledů. Jedním z nich byla prestiž učitelského povolání, další se zaměřovala na učitelství obecně, na podmínky pro výuku či spokojenost v zaměstnání. Tyto výzkumy byly v rámci práce rozebrány obecně a posléze konkrétněji prozkoumány a porovnány s výsledky výzkumné sondy.

Z výzkumů profesí vychází, že se učitelé drží na poměrně vysokých příčkách, jedná se o jedno z pěti nejprestižnějších povolání (učitel vysoké školy se umísťuje na místě čtvrtém, učitel základní školy na místě pátém). Dříve byli učitelé ještě o něco výše, ale zařazení zdravotní sestry do seznamu povolání je posunulo o trochu níže.

Druhá oblast praktické části se zabývala shrnutím kvalitativního výzkumu provedeného pro účely této práce. Šetření bylo zaměřeno na budoucí učitele, nynější studenty Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy.

Cílem výzkumu bylo zjistit jejich postoje a názory na několik aspektů jejich povolání. Výsledky této sondy se následně srovnávaly s analyzovanými výzkumy učitelství, ale i s výzkumy proběhnuvšími mezi českou veřejností. Nejzajímavější postřehy výzkumu uvádíme v závěru praktické části. Také zde uvádíme informace o chystané reformě školství, která by mohla být cestou k tomu, aby ve školství došlo ke změně.

Zajímavé závěry se podařilo vyvodit z otázek, které se zaměřovaly na prestiž a úroveň školství. Informanti, stejně jako učitelé z jiných výzkumů, se kterými jsme srovnávali tento výzkum, nemají pocit prestiže svého povolání. Přesto se učitelé umísťují při hodnocení prestiže na vysokých příčkách. Nabízí se zde proto otázka, čím je to způsobeno? Zároveň naši respondenti vnímají to, že společnost nepovažuje úroveň českého školství za vysokou, ale z výzkumů vyplývá, že tomu tak není. Proto by bylo zajímavé prověřit kvantitativním zkoumáním, zda se s odpověďmi našich informantů, shodují i jiní budoucí učitelé.

Zároveň se naši respondenti shodli s odbornou literaturou, že je ve školství převaha žen, odborné publikace mluví přímo o feminizaci učitelského povolání. Důvod, který uváděli naši informanti, bylo především nízké platové ohodnocení pro muže učitele. Muže totiž většina respondentů považuje za živitele rodiny, nebo mají pocit, že takto na to nahlíží veřejnost.

Naším informantům byl poskytnut taktéž prostor proto, aby se vyjádřili k reformování školství a svého studia. Většina z nich o reformě školství má určitou představu a jejich hodnocení tohoto počínu je různorodé.

Odpovědi našich respondentů jsme průběžně porovnávali s výzkumem kvantitativní povahy, ať už se jednalo o výzkum Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, České školní inspekce, Sociologického ústavu či jiných organizací. Často se odpovědi našich informantů shodovaly s odpověďmi jejich respondentů.

Závěry tohoto výzkumu není možné zobecnit kvůli kvalitativní metodě šetření, přesto vidíme smysl ve vytyčení otázek, které by mohly být předmětem dalších zkoumání a šetření v oblasti učitelství. A zároveň v tom, že došlo

k upozornění na některé opakující se jevy (například feminizace školství), které stále nejsou adekvátně vyřešeny. Domníváme se, že tato sonda může být podnětem k tomu, aby se rozvinulo další zkoumání v oblasti učitelské profese zaměřené kupříkladu na již zmíněný rozdíl mezi veřejností a učiteli v názoru na prestiž učitelského povolání.

8 Seznam zdrojů

a) LITERATURA

- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1., vyd. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0
- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 5., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013, 483 s. ISBN 978-80-262-0456-5.
- PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 154 s. ISBN 80-7178-621-7.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 184 s. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
- SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 254 s. ISBN 978-80-7367-778-7.
- VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Být učitelem: co by měl učitel vědět o své profesi*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, 76 s. ISBN 978-80-7290-325-2.

b) OSTATNÍ ZDROJE

Časopisy

- STRAKOVÁ, Jana a kol. Profesní přesvědčení učitelů základních škol a studentů fakult připravujících budoucí učitele. *Pedagogika: časopis pro*

vědy o vzdělávání a výchově. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2014, roč. 64, č. 1, s. 34 – 65.

- TUČEK, Milan, MACHONIN, Pavel. Prestiž povolání v České republice v roce 1992. *Sociologický časopis*. Praha: ČSAV, 1993, roč. 29, č. 3.

Internet

- Český statistický úřad.[on-line]. 19. března 2016 8:45. Dostupný z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/ci/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2015>>.
- Česká televize – ekonomika. [on-line]. 19. března 2016 8:15. Dostupný z WWW:< <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1721413-prumerna-mzda-poprve-prekonala-hranici-28-tisic-korun-a-dal-poroste>>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí: Příjmy a životní úroveň. Učitel. [on-line].19. března 2016 8:45. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/ISPVvypis.php?kzams=3033&ok=Zobrazit+informace&sfera=2&sz=2&txt>>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí: Příjmy a životní úroveň. Lékař specialista. [on-line].19. března 2016 8:45. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/ISPVvypis.php?kzams=2716&ok=Zobrazit+informace&sfera=1&sz=2&txt>>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí: Příjmy a životní úroveň. Strojní inženýr. [on-line].19. března 2016 8:45. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/ISPVvypis.php?kzams=2114&ok=Zobrazit+informace&sfera=1&sz=2&txt>>
- MŠMT – Kariér řád. [on-line]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ucitele-by-mohli-v-budoucnu-prochazet-ctyrmi-kariernimi?highlightWords=atestace+u%C4%8Ditel%C5%AF>>.

- MŠMT: Metodický pokyn k odměňování pedagogických pracovníků. [on-line]. Dostupný z WWW:< <http://www.msmt.cz/dokumenty/metodicky-pokyn-k-odmenovani-pedagogickych-pracovniku-a-ostatnich-zamestnancu-skol-predskolnich-zarizeni-a-skolskych-zarizeni-a-jejich-zarazovani-podle-16-ti-tridniho-katalogu-praci-aktualizovano-30-3-2006?highlightWords=Metodick%C3%BD+pokyn+odm%C4%9B%C5%88ov%C3%A1n%C3%AD+pedagogick%C3%BDch+pracovn%C3%ADk%C5%AF>>.
- MŠMT: Zaměstnanci a mzdové prostředky za 1. – 4. čtvrtletí 2015 [on-line]. 19. března 2016 8:45. Dostupný z WWW: www.msmt.cz/file/37406/download/
- MŠMT – Zvýšení platu učitelů. [on-line]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ministryne-podporuje-pozadavek-odboru-na-zvyseni-platu?highlightWords=Kate%C5%99ina+Valachov%C3%A1>>.
- Nařízení vlády č. 75/2005 Sb. [on-line]. 11. února 2016 11:55. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/narizeni-vlady-kterym-se-stanovi-rozsah-prime-vyucovaci-prime-vychovne-prime-specialne-pedagogicke-a-prime-pedagogicko-psychologicke-cinnosti-pedagogickych-pracovniku>>.
- Prestiž povolání 2013, Sociologický ústav.[on-line]. Dostupný z WWW: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7054/f3/eu130903.pdf>.
- Prestiž povolání 2016, Sociologický ústav. [on-line]. Dostupný z WWW: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7519/f3/eu160309.pdf>.

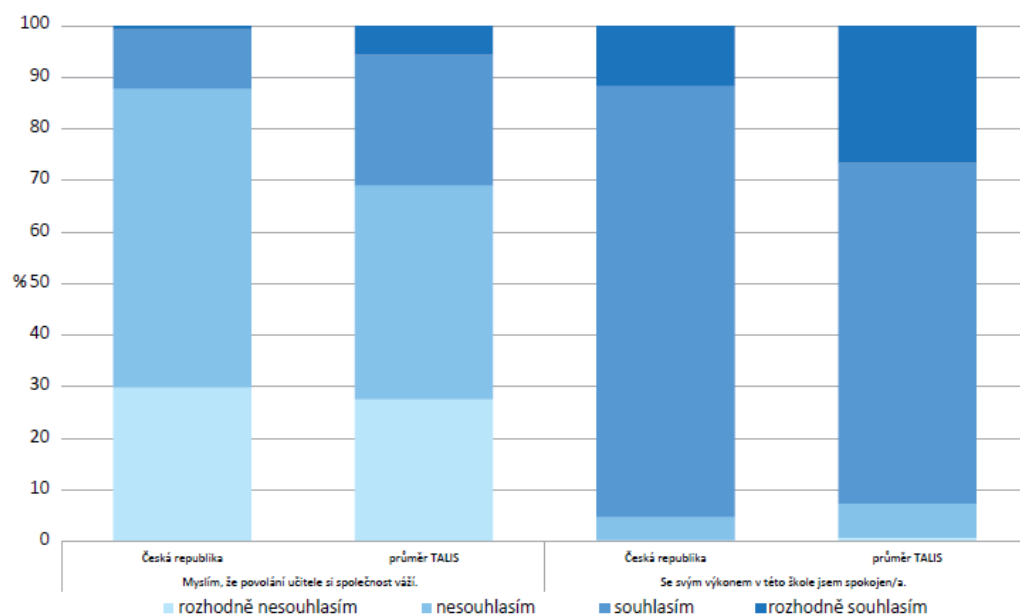
- Školský zákon. [on-line]. Dostupný z WWW:
<<http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-skolskeho-zakona-c-472-2011-sb-vyklady-a-informace>>.
- TALIS, Výzkum ČŠI. [on-line]. Dostupný z WWW:
<<http://www.csicr.cz/html/TALIS2013-NZ/flipviewerxpress.html>>.
- Týdeník školství. [on-line]. 19. března 2016 8:15. Dostupný z WWW:
<<http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2011/23/vyvoj-prumernych-mesicnich-platu-ucitelu-v-regionalnim-skolstvi/>>.
- Výklad zákona o pedagogických pracovních. [on-line]. Dostupný z WWW:
< <http://www.msmt.cz/dokumenty/pravni-vyklad-k-23-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich>>.
- Výzkum MŠMT: *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitnění jejich práce* TALIS, Výzkum ČŠI. [on-line]. Dostupný z WWW:<www.msmt.cz/file/10100_1_1/>.
- Výzkum: *Hodnocení různých typů škol pohledem české veřejnosti*. [on-line]. Dostupný z WWW: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7430/f3/or151012.pdf>.
- Výzkum: *Názory občanů na státní maturitu a na školné na veřejných vysokých školách*. [on-line]. Dostupný z WWW:
<http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7433/f3/or151019.pdf>.
- Zákon o pedagogických pracovních. [on-line]. Dostupný z WWW:
<<http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-lednu>>.

Přílohy

1. Příloha

Graf č. 42: Spokojenost učitelů se svým výkonem ve škole a s postojem veřejnosti k učitelům

54 Zde byly opět pomocí konfirmační faktorové analýzy vytvořeny ukazatele míry celkového sebehodnocení vlastní zdatnosti, jakož i zdatnosti v jednotlivých třech oblastech, jak jsou definovány výše (viz grafy).

2. Příloha – Rozhovor – otázky pro respondenty

- 1) Pohlaví – muž x žena*
- 2) Studium – bakalářské x magisterské*
- 3) Proč jsem se rozhodl/a studovat na pedagogické fakultě?*
- 4) Šli byste studovat pedagogickou fakultu, i kdyby se platilo školné?*
- 5) Kdybych se mohl/a vrátit v čase a vybrat si jiné povolání, udělal/a bych to?*
- 6) Co vy osobně považujete za klady učitelské profese?*
- 7) Co považuje za přínos své budoucí profese?*
- 8) Co naopak považuje za nejobtížnější?*
- 9) Myslíte si, že je práce učitel náročná? A čím? Proč?*
- 10) Kolik myslíte, že je průměrný plat českého učitele?*
- 11) Myslíte si, že je ohodnocení učitelů dostatečné s ohledem na pracovní náplň?*
- 12) Je podle vás ve školství více mužů či žen? Je rozdíl mezi stupni škol? Čím je to způsobeno?*
- 13) Myslíte si, že je učitelské povolání prestižní? S kterou profesí je srovnatelné? Uveďte alespoň dvě další profese, které jsou podle vás prestižní?*
- 14) Jak myslíte, že nahlíží česká veřejnost na školství? Myslíte si, že považuje jeho úroveň za dobrou/špatnou?*
- 15) Víte něco o reformě školství, která se chystá? Pokud ano, jak jí hodnotíte?*
- 16) Jak hodnotí přípravu na pedagogické fakultě? Co hodnotíte kladně a co záporně? Na co cítíte dostatečně připraveni, a na co ne?*